

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Měření integrity u pachatelů trestného činu

Measuring integrity in offenders

Martina Brázdová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marek Preiss, PhD.

Studijní program: Psychologie

Studijní obor: Psychologie a speciální pedagogika

2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Měření integrity pachatelů trestného činu vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

20. 4. 2017 v Praze

.....

podpis

Na tomto místě bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Marku Preissovi, Ph.D. za trpělivost, vstřícnost a odborné vedení mé práce a primáři MUDr. Jiřímu Švarcovi, Ph.D. za poskytnutí možnosti dlouhodobého sběru dat na jeho oddělení. Dále pak Tereze Mejzlíkové, MA za poskytnutí dat, která jsou důležitou součástí této práce a Mgr. Veronice Juríčkové za pomoc s jejich zpracováním. Ještě bych ráda poděkovala Tereze Jirsové za její cenné rady a svojí mamince za korektury a podporu při psaní této práce.

ANOTACE

Tato práce se zabývá integritou a jejím měřením u pachatelů trestného činu. Přínosem práce je lepší pochopení konceptu integrity a uchopení vztahu mezi integritou a morálním jednáním. Práce má teoretickou i praktickou část. Teoretická část shrnuje poznatky o integritě, zejména co se týče morální integrity a vztahu mezi integritou a individuálními specifiky, které se využívají k predikci morálního jednání. Praktická část prezentuje kvantitativní výzkum, který jsme provedli. Výzkumná skupina pachatelů trestného činu ($n = 59$) a kontrolní skupina ($n = 63$) byly vyšetřeny prostřednictvím psychologické baterie testů, která byla vyvinuta v Národním ústavu duševního zdraví pro měření integrity. Výzkumná studie prezentuje výsledky našeho měření integrity u pachatelů trestného činu.

KLÍČOVÁ SLOVA

integrita, pachatelé, test integrity, morální jednání, machiavelismus

ANNOTATION

This thesis deals with integrity and measuring it in offenders. The aim of this thesis is better understanding of the integrity concept and finding relationship between integrity and moral behavior. Work has both theoretical and practical character. The theoretical part summarizes the findings about integrity, mainly the moral integrity and the relationship between integrity and individual difference constructs used to predict moral behavior. The practical part presents our own quantitative research. Research group of offenders ($n = 59$) and control group ($n = 63$) were examined by a set of psychological tests, which was compiled in the National Institute of Mental Health, to investigate integrity. The research study presents findings about integrity measurement in offenders.

KEYWORDS

integrity, offenders, integrity test, moral behavior, Machiavellianism

Obsah

Obsah.....	5
1. Úvod.....	7
2. Integrita	8
2.1. Některá vymezení integrity	8
2.2. Morální integrita.....	10
2.2.1. Teorie morálního vývoje	10
2.2.2. Vztah integrity, morálního usuzování a morálního jednání	11
2.3. Integrita a osobnost	14
2.3.1. Integrita a charakter	14
2.3.2. Integrita a Big Five	15
2.3.3. Integrita a Dark Triad	17
3. Pachatelé trestného činu	19
3.1. Vymezení kriminálního myšlení a jednání.....	19
3.1.1. Teorie morálního vyvázání se.....	20
3.2. Osobnost pachatele trestného činu	21
3.2.1. Osobnostní typy pachatelů	21
3.3. Nejčastější poruchy doprovázející páchaní trestné činnosti.....	24
3.3.1. Poruchy osobnosti	25
3.3.1.1. Disociální porucha osobnosti.....	25
4. Empirická část	27
4.1. Cíl výzkumu	27
4.2. Hypotézy	28
4.3. Metodologie.....	28
4.3.1. Výzkumný soubor	29

4.3.2. Metody sběru a zpracování dat.....	30
4.3.2.1. Popis testové baterie	30
4.3.2.2. Integrita.....	31
4.3.2.3. BFI-44.....	32
4.3.2.4. Dark Triad.....	32
4.3.2.5. BIDR-CZ	33
4.4. Výsledky.....	34
4.5. Diskuze	40
5. Závěr.....	46
6. Seznam literatury.....	47
7. Seznam příloh.....	50

1. Úvod

Studií, které se zabývají etickým jednáním, konkrétně fenomény jako je poctivost či podvádění, je již poměrně mnoho. Přinášejí nám poznatky o tom, že teorie lineárního morálního vývoje jsou již spíše přežitkem. Má morálka spíše situační než dispoziční charakter? Konceptem, který nám na tyto nejasnosti může pomoci nalézt odpověď, je koncept integrity. Integrita jakožto charakterová kvalita či ctnost (Peterson, Seligman, 2004), která je méně měnlivá a na prostředí méně závislá než samotné morální usuzování, které se ukazuje, má spíše situační charakter (Leming, 2001). Integrita totiž nemůže být oddělena od osobních snah a přímo tak souvisí s převzetím odpovědnosti za vlastní jednání (Beebe, 1992).

Testy integrity se používají jako nástroj, který má predikovat poctivé či naopak nepoctivé jednání. Integrita bývá dávana do kontextu s různými osobnostními charakteristikami a konstrukty. Jsou jimi například některé dimenze z pětifaktorového modelu, tendence k prosociálnímu jednání nebo další dimenze, které na výskyt kontraproduktivního jednání mohou mít vliv. Cílem mé práce je jednak ověřit, jak určité osobnostní charakteristiky souvisí s integritou, ale především zjistit, zda nižší míra integrity opravdu souvisí s pácháním trestné činnosti.

Ve své práci tedy opouštím od teoretických pojetí integrity, která nám předkládají integritu spíše jako psychologicko-filozofický konstrukt, ale zaměřuji se na její praktické pojetí. Toto pojetí je využíváno zejména v oblasti psychologie práce a já se zde budu snažit ověřit možnost jeho využití i pro účely klinicko-psychologické praxe či pro oblast forenzní psychologie.

Tato práce byla součástí projektu podpořeného Grantovou agenturou České republiky, reg. č. 16-06264S s názvem 16-06264S Integrita, morální vyvázání se a další příbuzné konstrukty. Nasbíraná data, která jsou součástí této studie, mohou být použita v časopisecké nebo knižní publikaci s dedikací grantovému projektu.

2. Integrita

V následující kapitole se budu zaměřovat na psychologická východiska integrity osobnosti. Zejména se budu zabývat vztahem mezi integritou a morálním usuzováním a jednáním, tedy morální integritou. Dále budu uvažovat nad souvislostmi mezi osobnostními rysy a integritou a také budu hledat další aspekty, které integritu mohou ovlivňovat. Pokusím se zde tedy nalézt odpovědi na otázky, co je integrita, jak se projevuje, s čím souvisí nebo naopak nesouvisí a které koncepty, zejména v oblasti testování, přesahuje.

2.1. Některá vymezení integrity

Již v počátku svojí práce se potýkám s nesnadným úkolem, a tím je vymezení pojmu integrita. Ačkoliv v literatuře můžeme nalézt množství definic tohoto pojmu, jen těžko bychom hledali jednu univerzální a současně dostatečně obsažnou. Existuje totiž množství pohledů a teoretických východisek z nichž můžeme na integritu osobnosti nahlížet.

Latinsky *integritas* znamená celistvost nebo neporušenost (Říčan, 2010) a můžeme se tedy logicky setkat s výklady integrity jakožto neporušenosti a celistvosti systému (Cakirpaloglu, 2012), též celistvosti, nedotknutelnosti a neporušenosti všech struktur a funkcí osobnosti (Hartl, Hartlová, 2000). Někdy jsou za alternativní pojmy uváděny také poctivost, důvěryhodnost, spolehlivost, svědomitost nebo stálost (Preiss, Krámský, Příhodová, 2014).

Dále například Erikson pojímá integritu jako něco, čeho by člověk měl dosáhnout, něco na čem by měl tvrdě pracovat a opakovaně se k ní probíjovat (Říčan, 2010). Podobně tak i Beebe vnímá integritu jako dimenzi, která má hodnotu sama o sobě a měli bychom se jí snažit dosáhnout, nikoliv pro osobní ani společenské zisky, ale pro ni samotnou (Beebe, 1992). Pro to hovoří i pozitivní psychologové, kteří pojímají integritu jako silnou stránku osobnosti, charakterovou přednost či ctnost. Zastáncem tohoto pojetí je

například Seligman a Peterson. Ti vnímají integritu jako univerzální hodnotu, která je součástí ctnosti nazvané Odvaha (Peterson, Seligman, 2004). To je silná stránka osobnosti, která zahrnuje uplatnění vlastní vůle k dosažení cíle navzdory vnějšímu či vnitřnímu odporu a integrita je v rámci ní pojímána jako autenticita nebo upřímnost (Blatný, 2010).

Současně se mnoho autorů shoduje, že konstrukt integrity zahrnuje tendenci vyhýbat se kriminálnímu nebo jinak abnormálnímu chování a osvojit si smysl pro spravedlnost, pravdomluvnost a férovost (Becker, in: Connelly, Schmeelk, Lilienfeld, 2006). Též můžeme říci, že integrita je konzistence mezi jednáním a hodnotami a člověk, jehož lze označit za integrovaného, žije v souladu s vlastními zásadními hodnotami (Mitt Romney, in: Gostick a Telford, 2003). Z těchto posledních dvou definic nám navíc oproti předešlým definicím vyplývá patrná souvislost mezi integritou a morálním usuzováním a jednáním. Integrita je totiž nejčastěji spojována právě s morálkou a v tomto kontextu se o ní hovoří jako o morální integritě.

Tato vymezení představují několik základních možností, jak lze integritu definovat. Konceptem integrity se však nezabývá pouze literatura psychologická nýbrž i filosofická či spirituální. Nicméně pro základní představu nám uvedená stanoviska budou stačit. Vzhledem k zaměření této práce považuji za podstatné zaměřit se zejména na morální složku integrity, nicméně je jasné, že pro pochopení integrity jako takové je potřeba zahrnovat mnohem více aspektů. Z těchto několika vymezení totiž můžeme integritu chápat jako určitou konzistenci mezi jednáním a myšlením, která má jak své vnější projevy, tak i vnitřní charakteristiky, které se váží k osobnosti jedince. Navenek se integrita projevuje například jako čestnost či poctivost a současně uvnitř jedince jde o vnitřní harmonii, celistvost či neporušenost osobnosti.

V zásadě tedy souhlasím s Connellym, který se k pojetí konceptu integrity vyjadřuje takto: „*Integrity can best be thought of as an open concept, with unclear boundaries and an unclear inner nature.*” (Integritu lze nejlépe chápat jako otevřený koncept s nejasnými hranicemi a nejasnou vnitřní povahou) (Connelly, Schmeelk, Lilienfeld, 2006). S tímto výrokiem souhlasím z toho důvodu, že ačkoliv se koncept integrity daří mnohým autorům čím dál více objasňovat, považuji za důležité si i přesto uchovat představu o jeho širokosti a otevřenosti. Příliš jednostranné či zúžené vnímání nám

jeho pochopení může sice usnadnit, ale současně také může vést k jeho přílišnému zjednodušení.

2.2. Morální integrita

Jak jsem již predestřela, existuje významný vztah mezi integritou a morálním usuzováním a jednáním, jejichž předpokladem je zcela jistě morální vývoj. Morální usuzování a jednání můžeme dokonce chápat jako součást širšího pojmu integrita a naopak integritu v užším slova smyslu můžeme vnímat jako jejich předpoklad. V této části se tedy budu věnovat bližšímu objasnění jejich konkrétních vazeb, protože to považuji v rámci pochopení integrity za nezbytné. Současně je morální integrita nejčastěji zkoumanou integritou v rámci psychologických výzkumů a na její měření existuje mnoho testových metod. Těm se budu věnovat v praktické části této práce.

2.2.1. Teorie morálního vývoje

Obecně můžeme říci, že psychologie vnímá morálku (z lat. *moralitas*, což znamená správné chování) jako: „*získanou psychickou dispozici vnímat, cítit a jednat v souladu s etickými normami a zároveň jako nedílnou součást osobnosti*” (Cakirpaloglu, 2012). Současně pro řízení jednání v dané společnosti dle principu dobra a zla je důležitý mravní kodex. Ten lze chápat dvěma způsoby, a to buď jako vnitřní víru, přesvědčení anebo jako vnější principy vyžadované společností (Hartl, Hartlová, 2000). To ve spojení se schopností sebekontroly, morálními emocemi, jako je zahanbení a vina a v neposlední řadě i osvojenými pravidly, které k nám vnitřně promlouvají a nazýváme je jako svědomí (Thorová, 2015), jsou důležitými aspekty, jež se dohromady podílejí na vzniku morálky a tedy morálním vývoji.

Převažujícím pohledem na morální vývoj jsou v psychologické literatuře jednoznačně ontogenetické teorie morálního vývoje, ty jsou spjaty především se jmény J. Piaget a L. Kohlberg. Kohlberg navazoval na Piagetovu kognitivistickou teorii

morálního vývoje, která staví na předpokladu uvědomování si pravidel, které jsou v průběhu vývoje zvnitřňovány. Podle Piagetova dichotomického modelu přechod jedince z morální heteronomie do morální autonomie závisí na obecném vývoji poznávacích procesů a vhodných citových interakcích (Blatný, 2010).

Kohlberg se pak především zajímal o důvody, které ovlivňují vnímání spravedlnosti a vytvořil tak šestistupňový model vývoje morálního usuzování, který má tři roviny - předkonvenční, konvenční a postkonvenční. Tyto roviny se od sebe liší v kvalitě způsobu uvažování (Heidbrink, 1997). Kohlberg navíc říká, že morální vývoj je vrozený, univerzální pro všechny kultury a hierarchický. Stádia následují po sobě, u každého jedince vždy ve stejném pořadí a nedochází k jejich přeskokování. Hlavním procesem, který podle Kohlberga (1969) ohraničuje morální úroveň člověka, je myšlení, jež umožňuje člověku vynášet morální soudy. Za významný proces považuje socializaci. Ta se podle něj podílí na morálním vývoji a tedy přechodu do vyšších morálních stádií (Thorová, 2015).

Za nejvyšší úroveň morálního vývoje Kohlberg považuje postkonvenční morálku. Ta má stejně jako její předchozí úrovně dva stupně. Kohlberg uvádí, že posledního z nich dosáhne jen okolo 10% dospělých osob. Definuje ho jako stupeň, ve kterém se při morálním myšlení uplatňují univerzální etické principy, které nejsou závislé na autoritě a jsou jedinečné a autonomní. Jedinec v tomto stádiu žije v souladu s hluboce ukotvenými morálními principy, jako jsou například spravedlnost, rovnost lidských práv, či důstojnost. To znamená, že: *„pokud se dostanou zákony a zvnitřněné etické principy do rozporu, dojde k upřednostnění vlastního etického vědomí i přes rizika s tím spojená”* (Thorová, 2015).

2.2.2. Vztah integrity, morálního usuzování a morálního jednání

Uvedené teorie považují morální vývoj za lineární proces a vedou nás k představě, že předpokladem pro morální jednání je morální usuzování a to je odvislé od dosaženého stupně morálního vývoje. Tedy podle Kohlbergovy teorie by se osoby, jejichž morální usuzování dosahuje postkonvenčního stadia vývoje, neměly dopouštět neetického jednání,

jakým je například podvádění potažmo páchání jakékoliv trestné činnosti. Současně pokud by morální usuzování opravdu takto souviselo i s morálním jednáním, mohli bychom na základě toho, jak jsme výše vymezili integritu prohlásit, že takový člověk bude mít vysokou míru morální integrity. Nicméně nové poznatky různých výzkumů zabývajících se poctivostí a podváděním hovoří jinak. Poukazují na fakt, že morální usuzování je sice pro morální jednání důležité, ale jejich vztah není natolik jednoznačný, jak se Kohlberg a jiní psychologové domnívali.

„Myšlení, mluvení a chování nejsou totožné, existuje velký rozdíl v tom, jak si myslíme, že bychom se zachovali, jak bychom se skutečně chovali a co druhé osobě o našem chování sdělujeme.” (Krebs, in: Thorová, 2015).

Můžeme tak pozorovat například u výzkumu Leminga, který zkoumal úroveň morálního usuzování u studentů v kombinaci se situačními vlivy jako je riziko odhalení nebo míra kontroly. Ačkoliv byla prokázána spojitost mezi vysokou úrovní morálního usuzování a nízkou tendencí podvádět, neplatila vždy. V situacích s nízkou mírou kontroly studenti s naměřenou vysokou úrovní morálního usuzování podváděli obdobně jako ti s nízkou. Morální jednání tedy shledává jako specificky situační (Leming, 2001).

Obdobně hovoří i Zimbardo, který na základě svého Stanfordského vězeňského experimentu poukázal na to, jak silný je situační kontext. Dokonce uvádí, že představy o vlivu dispozic na řízení chování nebo představa o konzistentnosti mezisituačního chování jsou zcela iluzivní a mylné (Zimbardo, 2014).

Zajímavé výsledky přinesl také výzkum Tarryho a Emlera, který se zabývá spojitostí mezi delikvencí a postoji, hodnotami a morálním usuzováním. Ukazuje nám, že morální usuzování, tak jak ho vnímá Kohlberg a potažmo i Piaget, není signifikantním ukazatelem pro delikventní chování. Naopak zjistil, že významný vztah existuje mezi postoji k autoritě a morálními hodnotami (Tarry, Emler, 2007).

Při zkoumání vztahu mezi integritou a morálním usuzováním a jednáním se tak setkáváme se zajímavým a pro psychologii poměrně typickým rozkolem. Je jím otázka, zda bychom měli považovat poctivost, tedy určitý specifický projev integrity, spíše za vnitřní charakterovou vlastnost, osobnostní rys či ctnost, které současně mohou být výsledkem určitého stupně morálního vývoje a nebo bychom se na ni měli dívat spíše jako

na výsledek, který je víceméně determinován situačními vlivy, a tedy hlavní roli na jejím utváření hraje prostředí.

Existují dva převládající názory, z nichž každý má své zastánce a pro každý z nich bychom mohli nalézt argumenty. První z nich tvrdí, že vnitřní smysl pro morálku přímo ovlivňuje etické jednání a morálka je výsledkem nezvratného kognitivního vývoje, tedy že morální jedinec jedná morálně, a to dlouhodobě. Druhý názor poukazuje na rozdíl mezi morálním myšlením a jednáním a tedy nevýznamnou roli morálního vývoje. Naopak zdůrazňuje vlivy prostředí, s čímž souvisí krátkodobost a proměnlivost tohoto jednání (Preiss, Krámský, Příhodová, 2014).

Když se nad těmito dvěma názory zamyslíme v souvislosti s konceptem integrity, dostaneme se k zajímavé analogii. Na základě těchto poznatků bychom totiž mohli první pohled vidět jako případ jedince s vysokou mírou integrity. Tedy konzistentního v myšlení a činech. Čím vyšší morální stádium, tím větší míra poctivosti, svědomitosti, vnitřní harmonie etc. Naopak u druhého pohledu můžeme vidět souvislost s integritou nedostatečnou, narušenou, problémovou, pro niž je typické proměnlivé, nekonsistentní a situačně determinované jednání.

Nicméně výsledky výzkumů, které se zabývají vztahem mezi morálním usuzováním, morálním jednáním a integritou, ukazují na to, že integrita se spíše vztahuje k morálnímu jednání než usuzování, a zejména to potom platí pro testy integrity (Conelly, Schmeelk, Lilienfeld, 2006). To odpovídá představě, že morální usuzování je sice pro morální jednání důležité, ale ne klíčové. Na základě toho se domnívám, že z toho jasně vyplývá fakt, že pro morální jednání je klíčová právě integrita. Nikoliv tedy měřením morální úrovně, ale právě integrity se můžeme dobrat k možnosti predikce neetického, nepoctivého, případně i kriminálního jednání. Integrita by totiž na rozdíl od samotného morálního usuzování měla být ukazatelem určité konzistence v jednání napříč situacemi a její vysoká míra by měla zaručovat i minimalizaci situačního kontextu. Což je právě něco, co nám samotný stupeň morálního usuzování, např. dle vývojových stádií podle Kohlberga, nezaručuje.

2.3. Integrita a osobnost

V této části se pokusím nalézt vztahy mezi konceptem integrity osobnosti a některými osobnostními rysy. I přes existenci dvou převládajících pohledů na morální jednání, domnívám se, že z výše uvedeného vyplývá, že morální jednání má spíše situační než dispoziční charakter. Nicméně u integrovaného jedince by to tak platit nemělo. Z toho důvodu se zde budu zabývat tím, jak míra integrity souvisí s některými konkrétními vnitřními charakteristikami jedince.

Mnoho výzkumů se zabývá souvislostí integrity s různými osobnostními konstrukty, zejména se potom jedná o pětifaktorový model osobnosti neboli Big Five a především jeho dimenze Svědomitosti (Ones, Viswesvaran, Schmidt, in: Preiss, Krámský, Příhodová, 2014). Dále se jedná o souvislosti s dalšími specifickými individuálními odlišnostmi jako je například vývoj ega, psychopatická osobnost, machiavelismus (Connelly, Schmeelk, Lilienfeld, 2006) či jiná další osobnostní specifika. Výzkumně byly prokázány významné vztahy mezi integritou a rysy psychopatické osobnosti, které zahrnují i machiavelismus. Z toho důvodu a také z podstaty mé práce se právě jím budu dále zabývat.

2.3.1. Integrita a charakter

Charakter můžeme obecně definovat jako soustavu jeho vztahů k osobním i společensky uznávaným hodnotám, které se projevují v jeho jednání (Pavlovský, 2012). Pokud hovoříme o charakteru, máme tendence ho hodnotit a mluvit tak buď o dobrém nebo špatném charakteru. Z toho vyplývá, že charakter člověka dáváme do kontextu s jeho morálními hodnotami potažmo morálním jednáním. Odpovědí na otázku, co je vlastně oním dobrým charakterem člověka, se zabývá pozitivní psychologie a konkrétně pak ponejvíce autoři Peterson a Seligman (Blatný, 2010).

Jak jsem již zmínila, jednou z možností vymezení integrity je představa integrity jakožto vnitřní kvality, která je jednou ze silných stránek charakteru. Autoři Peterson a

Seligman (2004), jež jsou zastánci tohoto přístupu, považují integritu za jednu z charakterových silných stránek člověka, která vede ke ctnosti Odvaha. Celkově definují těchto základních lidských ctností šest a jsou jimi v překladu: Moudrost, Odvaha, Láska, Spravedlnost, Umírněnost a Spiritualita (Blatný, 2010). Integritu považují za součást ctnosti Odvaha společně se ctnostmi jako je statečnost, chrabrost či udatnost, vytrvalost a vitalita. Dávají integritu do souvislosti s autenticitou a upřímností a říkají, že integrita znamená, když je člověk upřímný a opravdový sám k sobě (Peterson, Seligman, 2004).

„I would never lie just to get something I wanted from someone.” (Nikdy bych nelhal, abych od někoho získal něco, co chci.) je jednou z tezí, kterou by měl například podle Petersona a Seligmana (2004) splňovat integrovaný člověk. To mimo jiné také naplňuje morální dimenzi integrity, tak jak ji chápeme a současně naznačuje i nízkou míru antisociálních postojů a tendencí k využívání druhých, která by měla být s dobrou integritou spojena.

Peterson a Seligman (2004) také uvádějí, že na základě výzkumu, který provedli Henderson a Hoy (1983), byla prokázána souvislost integrity a pozitivních interpersonálních výstupů. Jinými slovy, lidé s vyšší mírou autenticity lépe hodnotí svoji sociální potřebnost. Současně tito lidé vykazují i větší míru altruismu a ten je obecně považován právě za součást „dobrého charakteru”. Můžeme tedy předpokládat, že míra integrity bude narůstat s množstvím kladných charakterových vlastností, kterými jsou například čestnost, zodpovědnost či ochota spolupracovat, jež vyžaduje snášenlivost, respektování druhých a schopnost empatie (Pavlovský, 2012).

2.3.2. Integrita a Big Five

Označení Big Five neboli „*velká pětka*” zavedl Goldberg a to pro označení pěti faktorů, které tvoří strukturu osobnosti. Těchto pět dimenzí je odvozených od slov používaných pro popis osobnosti a pomocí faktorové analýzy uspořádaných do celků. Ačkoliv nad názvy dimenzí probíhaly diskuze, dnes se ustáleně používají tyto názvy:

I. Extraverze/živost, II. Přívětivost, III. Svědomitost, IV. Emocionální stabilita nebo Neuroticismus (labilita), V. Intelekt nebo Otevřenost vůči zkušenosti (Blatný, 2010).

Existují dva hlavní přístupy, které hovoří o existenci pěti obecných dimenzí osobnostních vlastností a tedy o pojetí pětifaktorového modelu osobnosti. Jsou jimi přístup lexikální a dispoziční neboli rysový. V mnohém jsou si tyto přístupy podobné a v zásadě se liší pouze v pojmenování a detailním pojetí některých faktorů. Ovšem právě rysový koncept se uplatňuje v dotaznících, inventářích a posuzovacích škálách. Ty zjišťují do jaké míry mají lidé danou vlastnost, z čehož lze poté předpovídat prožívání a chování v určitém okruhu životních situací (Blatný, 2010).

V tom můžeme vidět jasnou souvislost mezi testy integrity a osobnostními testy založenými na Big Five. Oboje se snaží na základě zjišťování některých osobnostních charakteristik o predikci určitého chování. Navíc jsou si tyto osobnostní charakteristiky velice podobné. Ones uvádí, že mezi testy integrity a osobnostními dimenzemi Big Five zjistil na základě meta-analýzy obou vzorků vysokou míru korelace. Tři nejvyšší korelace zjistil u dimenze Svědomitosti, Přívětivosti a Emoční stability (Ones, in: Ones, Viswesvaran, Schmidt, 2003). Uvádí, že konkrétně dimenze Svědomitosti má s testy integrity největší překryv. Ones říká, že široce definovaný konstrukt svědomitosti se zdá být právě tím, co testy integrity měří. Nicméně uvádí, že přesnější predikci kontraproduktivních jedinců je možné zahrnutím i dimenze Přívětivosti a Emoční stability (Ones, in: Ones, Viswesvaran, 2001).

Pojetí integrity však můžeme nejen nacházet v některých dimenzích v rámci pětifaktorového přístupu, ale také se můžeme setkat s jejím pojetím, jakožto šesté dimenze osobnosti (Ashton, Lee, Son, 2000). Autoři této studie se domnívají, že si koncept integrity (*honesty*) zaslouží samostatné vyčlenění jakožto další dimenze osobnosti, protože zahrnuje specifické aspekty, které s žádnou z pěti dosavadních dimenzí nekorelují.

Z uvedených pohledů na vztah konceptu integrity a pětifaktorového modelu osobnosti se mi zdá patrné, že ačkoliv se na něj názory mohou různit, nepopíratelně existuje a využívat testových metod založených na Big Five společně s testy integrity je určitě správným krokem ke zlepšení predikce specifického chování jedince. A to ať už se

domníváme, že je integrita v podstatě synonymem dimenze Svědomitosti anebo něčím, co ji přesahuje.

2.3.3. Integrita a Dark Triad

Můžeme říci, že Dark Triad neboli v překladu Temná triáda jsou odpovědi autorů Paulhuse a Williamse (2002) na otázku, jaké tři typy špatného charakteru známe. Jmenovitě jsou to machiavelismus, narcismus a psychopatie. Zde se tedy budu zabývat tím, jak integrita souvisí se zápornými charakterovými vlastnostmi neboli špatným charakterem. Ten můžeme obecně charakterizovat lhostejností ke společenským pravidlům a závazkům, nedostatkem citu a chladným nezájmem o ostatní. Což je ostatně také definice, která by se dala použít jakožto jedna z definic disociální poruchy osobnosti (Pavlovský, 2012).

Machiavelismus je definován jako chování člověka, jehož cílem je prostřednictvím manipulace s druhými lidmi stupňovat svoji moc. Nazvaná je tak podle italského renesančního politika Machiavelliho, jež uplatňoval bezohledné politické metody bez ohledu k mravním zásadám (Hartl, Hartlová, 2000). Machiavelismus může být též popsán jako dispoziční tendence manipulovat a využívat ostatní (Christie and Geis, in: Ashton, Lee, Son, 2000). Naproti tomu je psychopatie spíše antisociální tendencí k využívání tvrdých postupů vůči svému okolí (Furnham, Richard, Paulhus, 2013).

Na základě těchto definic bychom očekávali, že machiavelismus je pravým opakem integrity. To předpokládají i Ashton, Lee, a Son (2000) ve svém výzkumu, ve kterém zjišťovali míru korelace integrity, jakožto šestého faktoru osobnosti a právě machiavelismu, primární psychopatie a sociální obratnosti. Silnou korelaci mezi machiavelismem a integritou jejich výzkum potvrdil a podpořil tak mimo jiné dvě hypotézy. Jednak tu, že integrita vyjadřuje oproti machiavelismu silnou neochotu k využívání ostatních, a je tak jeho pravým opakem, a za druhé, že je opodstatněné považovat integritu za šestou dimenzi osobnosti, protože s žádnou jinou dimenzí pětifaktorového modelu korelace s machiavelismem prokázána nebyla.

Z toho důvodu se zdá být vhodným krokem využívat Machiavelliho škálu pro měření míry machiavelismu současně s testy integrity. Velmi pravděpodobně tím zvýšíme validitu měření a tedy i pravděpodobnost predikce daného chování jedince. Můžeme tak machiavelismus považovat za jev, který pomáhá jednak k lepšímu uchopení konceptu integrity a také skrze jeho škálu můžeme dosáhnout komplexnějších výsledků při měření integrity.

Toto potvrzují i závěry výzkumu Connellyho, Schmeelka a Lilienfelda (2006), kteří uvádí, že objevili negativní korelaci mezi skóry z PPI (*Psychopathic Personality Inventory*) a všemi testy integrity, které ve výzkumu použili. Zjevné tzv. *overt* testy integrity, které jsou založené na předpokladu, že například tolerance nežádoucího chování u druhých nebo jeho projevy u jedince v minulosti jsou rizikovými faktory a zvyšují pravděpodobnost nežádoucího chování do budoucna, prokázaly silnou korelaci s machiavelistickou egocentricitou (*PPI Machiavellian Egocentricity*). Zatímco skóry skrytých tzv. *covert* testů integrity, které psychometricky hodnotí míru vlastností vztahujících se k čestnému jednání, korelovaly s externalizací viny (*PPI Blame Externalization*) a impulsivní non-konformitou (*PPI Impulsive Non-conformity*). Z toho je patrné, že ačkoliv se mezi integritou a rysy psychopatické osobnosti, nachází negativně korelující vztah, rozptýl způsobený použitím jednotlivých testů integrity může být značný a může zahrnovat jak sebestředné tendence k manipulaci s ostatními, tak sklony k externalizaci viny či impulsivní tendence k porušování společenských norem.

Machiavelismus a psychopatii jsem již definovala a pro úplnost tedy ještě uvádím, že narcismus jakožto porucha pocitu vlastní hodnoty se vyznačuje velkolepostí (ve fantazii či chování), nedostatkem schopnosti vcítění či přecitlivělostí vůči hodnocení druhých (Röhr, 2001). Nicméně na rozdíl od předchozích dvou konstruktů nebyla prokázána její přímá návaznost na integritu.

3. Pachatelé trestného činu

Kriminalita jako taková je interdisciplinárním pojmem, který je zkoumaný hned několika vědními disciplínami. Můžeme říci, že poznatky těchto disciplín se vzájemně doplňují a ovlivňují. Ve své práci se nicméně budu soustředit především na psychologické hledisko tohoto jevu. Zejména se zaměřím na některé osobnostní charakteristiky pachatelů trestné činnosti. Dále potom vymezením a teoriemi kriminálního myšlení a jednání a hledáním souvislostí mezi pácháním trestné činnosti, osobnostními rysy jedince a integritou. Budu se věnovat klasifikaci pachatelů a některým poruchám, které často páchání trestné činnosti doprovázejí.

Cílem mojí práce je zkoumat integritu této subpopulační skupiny, která má svoje specifika a neodmyslitelné charakteristiky, a ty se zde budu snažit zachytit. Pro úplnost uvádím, že se budu soustředit především na ty jevy, které se mi z pohledu mého výzkumu zdají podstatné, a nikoliv na jejich kompletní výčet.

3.1. Vymezení kriminálního myšlení a jednání

Pro pochopení kriminálního jednání, tedy páchání trestné činnosti, je podstatné současně i pochopení kriminálního myšlení. Nicméně ani to není nikterak snadné a opět se nám zde naskýtá široké spektrum možností, jak k tomuto poznání můžeme přistupovat.

Obecně můžeme říci, že kriminální chování nese určité charakteristické znaky. Jsou jimi bezodkladnost uspokojování potřeb, sklon k subjektivizaci a relativizaci právních a morálních norem (egocentričnost), pozměněné motivační pochody (impulsivita), nefunkční vnitřní zábrany (defekty charakteru) a neutralizace důsledků jednání (Matoušková, 2013).

Kriminální vzorce myšlení lze obecně definovat jako: „*tendence k minimalizování odpovědnosti za negativní následky vlastních činů, podceňování nebezpečí a rizik v rámci přehnaně optimistických a egocentrických odhadů situace*” (Maruna, Mann; Mitchell, Tafrate, in: Faridová, 2015). Možností, jak si psychologové vysvětlují kriminální myšlení je však celá řada. Nejčastěji se v tomto kontextu hovoří o koncepci technik vyhýbání se

pocitům viny, jakožto ego-obranných mechanismů a tedy teorii kognitivních distorzí Redla a Winemana nebo o Bandurově teorii morální neangažovanosti, resp. morální vyvážanosti, která skýtá mechanismy jako je morální ospravedlnění, eufemistické označování, atribuce viny či dehumanizace oběti (Faridová, 2015). Bandurově teorii se budu dále podrobněji věnovat, protože obsahuje vysvětlení důležitých aspektů, které se projevují jak v páchání trestné činnosti, tak i měření integrity.

3.1.1. Teorie morálního vyvážání se

Bandurova teorie morálního vyvážání se vychází z jeho sociálně-kognitivní koncepce morálky, která je vystavěná na principu seberegulace. Ten podle Bandury funguje na principu dvou druhů sankcí. Prvními z nich jsou sankce sociální a druhými internalizované sebesankce. Takže se člověk snaží jednat podle vnějších norem a současně s tím monitoruje vnitřně svoje jednání tak, aby mu přinášelo satisfakci a sebeúctu, což je současně zdrojem jeho sebestpotvrzení. Nicméně do tohoto procesu sebesankcionování vstupuje množství afektivních procesů, seberegulační dovednosti a v neposlední řadě víra v sebeúčinnost (*self-efficacy*). To vše může být důvodem, proč dochází k oslabování procesu sebesankcionování, a to právě prostřednictvím morálního vyvážání se (Čermák, 1996).

Bandura (2002) rozlišuje několik mechanismů, které toto uvolnění vnitřní morální kontroly doprovází, a kterými je možno ho docílit. Aby se totiž jedinec vyhnul pocitům viny a znehodnocení vlastní sebeúcty vytváří si vlastní kognitivní rekonstrukce morálních hodnot, kterými si sám před sebou ospravedlňuje své nemorální jednání. Tomu Bandura říká morální ospravedlnění (*moral justification*) a uvádí, že je to mechanismus, který můžeme pozorovat například v mnohých historických událostech, při kterých docházelo k násilnému jednání za účelem „vyššího cíle“, který byl určen ideologicky, politicky či nábožensky. Dalším významným mechanismem je eufemistické označování nebo nálepkování (*euphemistic labelling*), které využívá jazykových prostředků ke zlehčování či neutralizaci ve skutečnosti hroživých či agresivních činů. Tím je činí přijatelnějšími a rozmělnuje odpovědnost za jejich páchání. Bandura uvádí například, že civilisty zabité při bombovém útoku bychom podle tohoto mechanismu označili jako „vedlejší škody“.

Mechanismus, který je označován jako výhodné srovnávání (*advantageous comparison*) staví na principu účelného srovnání vlastního jednání s jiným závažnějším, se kterým je ve výrazném kontrastu. Tento kontrast potom vytváří iluzi, že naše špatné jednání je oproti tomu bezvýznamné. Přenesení odpovědnosti (*displacement of responsibility*) a rozptýlení odpovědnosti (*diffusion of responsibility*) fungují na principu zbavení se nebo zastírání odpovědnosti. A to buď tím, že ji přeneseme na někoho jiného, např. autoritu, nebo tím, že ji rozptýlíme mezi skupinu. K tomu dochází například v situacích, kdy jsou rozděleny úkoly nebo je přítomno více osob. Dalším mechanismem je nevšímavost k důsledkům (*disregard of distortion of consequences*), při kterém se osoba jednoduše vyhýbá konfrontaci s důsledky svého činu. Mechanismus dehumanizace (*dehumanisation*) zase lidem umožňuje páchat trestné činy na základě toho, že svojí oběti odnímají atributy lidství. Jakožto mechanismus, který lidem pomáhá k ospravedlnění si svého jednání na základě toho, že své chování považují za vynucené situací či jako důsledek nevhodného projevu osoby, na které se činu dopustili, je atribuce viny (*attribution of blame*).

3.2. Osobnost pachatele trestného činu

O osobnost pachatele se můžeme zajímat skrze dva různé pohledy. Prvním je přístup procesuální či dynamický, který se ptá, jak jedinec dospívá k připravenosti ke spáchání trestného činu, tzn. jaké duševní pochody a vlastnosti uvozují trestnou činnost. Druhým je přístup strukturální či typologický, který směřuje ke zjištění, zda se pachatelé trestných činnů vyznačují nějakými specifickými vlastnostmi, kterými se odlišují (Čírtková, 2004).

3.2.1. Osobnostní typy pachatelů

V literatuře se můžeme setkat s různými přístupy k typologii delikventů či pachatelů trestné činnosti. Počínaje teoriemi, které jsou vystavěny na biogenních faktorech a zkoumají tak vztah kriminálního jednání a tělesné konstrukce, již je například Lombrosova představa, že se zločinec od normálního člověka morfologicky liší v mnoha

anatomických znacích a zejména ve stavbě lebky (Koudelková, 1995). Avšak ani teorie zakládající na představě o absolutní, zásadní a trvalé odlišnosti osobnosti pachatele není na místě, neboť se nepodařilo prokázat nápadné změny struktury či dynamiky osobnosti, které by platily výlučně pro pachatele. Je však známo, že k rizikovým osobnostním předpokladům patří snížená úzkostnost, zvýšená impulsivita a nezávislost na odměně, ovšem výhradně v této trojkombinaci. Sama o sobě jedna, ani dvě charakteristiky, z pohledu možné kriminality, rizikové nejsou (Čírtková, 2004).

R. C. Miller zdůrazňuje, že je zapotřebí rozlišovat mezi typologií osob a vymezením určitých vzorců povahových rysů. Pakliže si tyto vzorce poté dosadíme k určité skupině osob, kterou jimi můžeme charakterizovat, neznamena to, že je musí naplňovat všechny a současně, že nemůže naplňovat i některé jiné (Koudelková, 1995).

To je dle mého názoru důležité upozornění pro práci s osobnostní typologií vůbec, ale pro typologie pachatelů to platí obzvláště, protože ty se specificky řídí nějakou hlavní charakteristikou, která se většinou váže ke spáchání daného činu. Tou může být například motiv nebo specifické rysy osobnosti, které vedou ke kriminálnímu jednání. Takovéto typologie logicky nemohou být příliš komplexní a je tedy potřeba brát v potaz, že se neváží k celé osobnosti pachatele, protože jinak by byly příliš redukcionistické. Primárně jde o rozlišení pachatelů mezi sebou, z důvodu dalšího postupu práce s nimi a nikoliv o odlišení pachatelů od „běžné“ populace. Tedy někdo, kdo vykazuje níže uvedené charakteristiky se nemusí nutně dopouštět kriminálního jednání.

Čírtková (2004) rozlišuje pět základních typů pachatelů. Tato typologie je založená na definici typických motivů, které pachatele ke kriminálním činům vedou. Rozlišuje typ - socializovaný, neurotický, psychopatický, mentálně nedostačivý a psychotický.

Uvádí, že tato klasifikace odhlíží od deliktových specifík a jejím výchozím kritériem jsou hlediska blízká psychopatologii. Jednotlivé typy bychom stručně mohli charakterizovat následujícím způsobem.

Socializovaný typ představuje osobnost, u které nejsou patrné výrazné známky poruchovosti či abnormality v chování ani prožívání. U tohoto jedince neabsentuje svědomí ani jiné přirozené emoční reakce. Spáchaný čin je spíše epizodického charakteru, vybočuje z dosavadní životní cesty pachatele a jeho motiv je z pohledu vnějších posuzovatelů snadno pochopitelný.

Neurotický typ je charakteristický tím, že se u něj vyskytují větší či menší neurotické poruchy (zvýšená úzkostnost, depresivní ladění, hysterické reakce atd.). Tyto prvky se potom přirozeně promítají do motivace činu i způsobu jeho spáchání. Uvádí se, že kriminální jednání u těchto jedinců je výsledkem nevyřešených emocionálních konfliktů a jde zpravidla o protest či vyjádření frustrace. Většina těchto pachatelů disponuje fungujícím svědomím, avšak s určitými trhlinami, které umožňují jinak konformnímu jedinci provést konkrétní kriminální jednání bez pocitu viny.

Psychopatický typ je obecně považován za typ pachatele, u kterého je předpokládán značný podíl osobnosti na kriminálním jednání a naopak situační faktory jsou upozaděny. Tento typ se vyznačuje nápadnými, svéráznými a zvláštními způsoby chování a prožívání. Z důvodu oploštěné emocionality se u těchto typů neseťkáváme s existencí morálních hodnot, svědomím a pocitu viny.

Mentálně nedostačivý typ je osobnost vyznačující omezenými rozumovými schopnostmi. Nízká inteligence se projevuje i v způsobu kriminální činnosti, která bývá nepromyšlená a přímočará. Je u něj zvýšené riziko sugestibility.

Psychotický typ je typem pachatele, který v době spáchání trestného činu trpí duševní poruchou - psychózou. Spáchaný čin tímto pachatelem je nápadný svou bizarností, nesrozumitelností, a nikoliv výjimečně brutalitou. Motivace je nečitelná a pro okolí nesnadno pochopitelná.

Dále například Miller rozlišuje tři základní typy delikventů a to na základě specifických rysů osobnosti. Podle tohoto rozlišení se jedná o typ sociální, nesocializovaný agresivní a emočně narušený. Charakterizuje je takto: „*Sociální delikvent by měl být impulsivní, ale ne hostilní a neměl by u něho chybět pocit viny, měl by vykazovat silnou potřebu pro sebepředvádění, špatný kontakt s realitou a popírat interpersonální problémy.*

Nescocializovaný agresivní by byl impulsivní, hostilní jedinec, bez pocitu viny, se silnou potřebou sebepředvádění, se špatným kontaktem s realitou a popíral by interpersonální problémy. Emočně narušený delikvent by měl vykazovat silnou základní hostilitu, nebyl by impulsivní, měl by špatný kontakt s realitou, popíral by interpersonální problémy a neměl by potřebu sebepředvádění.” Nicméně na základě studií, které přezkoumávaly typologie delikventů je zřejmé, že ačkoliv byl u nich výskyt těchto osobnostních typů potvrzen, měli bychom na ně spíše nahlížet jako na dimenze osobnosti delikventního jedince než jako na jednotlivé osobnostní typy (Koudelková, 1995).

V těchto dvou vymezeních osobnostních typů pachatelů můžeme zcela jistě nalézt průnik. Například můžeme říci, že neurotický osobnostní typ odpovídá emočně narušenému, nescocializovaný agresivní psychopatickému a sociální socializovanému. Z toho je patrné, že určité specifické rysy se při páchánní trestné činnosti objevují častěji než jiné. Je tedy současně i velmi pravděpodobné a očekávatelné, že míra integrity osobnosti u této stupiny osob, které se dopouštění páchání trestné činnosti, bude nějakým způsobem charakteristická právě pro ni.

3.3. Nejčastější poruchy doprovázející páchání trestné činnosti

V této části svojí práce bych ráda uvedla nejčastější poruchy, které doprovázejí kriminální jednání obecně. Těm významnějším se budu věnovat podrobněji, některé zde uvádím spíše pro úplnost.

Jedněmi z nejčastěji se vyskytujících poruch u kriminální populace jsou specifické poruchy osobnosti a zejména pak disociální porucha osobnosti. Jedinci s touto poruchou se do konfliktu se zákonem dostávají nejčastěji (Praško, 2015).

Další velice početnou skupinou jsou jedinci s duševními poruchami a poruchami chování vyvolanými účinkem psychoaktivních látek. Ti se nejčastěji dostávají do ochranných opatření, zejména ochranného léčení. Dále se potom může jednat o organické duševní poruchy, schizofrenii či schizofrenní poruchy a poruchy s bludy, afektivní poruchy, neurotické poruchy, mentální retardace a poruchy návykové a impulsivní, mezi které patří například patologické hráčství, pyromanie či kleptomanie (Pavlovský, 2012).

3.3.1. Poruchy osobnosti

Poruchy osobnosti jsou v MKN-10 souhrnně definovány následovně: „Tento oddíl zahrnuje rozmanitost stavů a vzorců chování klinického významu, které mají tendenci přetrvávat a objevují se jako vyjádření charakteristického životního stylu jedince a způsobu jeho vztahu k sobě i druhým. Některé z těchto stavů a vzorců chování se objevují časně v průběhu individuálního vývoje jako výsledek konstitucionálních faktorů a sociálních zkušeností, jiné se získávají později v životě. Specifické poruchy osobnosti (F60.–), smíšené a jiné poruchy osobnosti (F61.–) a trvalé změny osobnosti (F62.–) jsou hluboce zakořeněné a trvalé vzorce chování, ukazující neměnnou odpověď na širokou škálu osobních a sociálních situací. Reprezentují extrémní nebo významné odchylky od způsobů, kterými průměrný člověk v dané kultuře vnímá, myslí, cítí a zvláště má vztahy k druhým. Takové vzorce chování mají tendenci být stabilní a zahrnovat různé oblasti chování a psychologického fungování. Jsou často, i když ne vždycky, sdruženy s různým stupněm subjektivní tísně a narušení sociálního výkonu.”

3.3.1.1. Disociální porucha osobnosti

Disociální porucha osobnosti je bezpochyby nejfrekventovanější z poruch osobnosti, která je v psychiatrických znaleckých posudcích diagnostikována. Podle Študenta dokonce až 30 % všech deliktů spáchají jedinci, které by se dalo takto diagnostikovat (Žukov, Fisher, Ptáček, 2009). Uvádí se, že disociální porucha osobnosti se objevuje zvláště u trestných činů krádeže, loupeže nebo plánované vraždy (Pavlovský, 2012).

Osobnost člověka s disociální poruchou osobnosti je v MKN-10 definována jako osobnost amorální, antisociální, asociální, psychopatická a sociopatická. Konkrétně potom definice disociální poruchy osobnosti zní:

„Porucha osobnosti charakterizovaná bezohledností v sociálních závazcích, nedostatkem citění pro druhé. Je velká nerovnováha mezi chováním a současnými sociálními normami. Chování nelze snadno změnit zkušeností, dokonce ani trestem. Je nízká tolerance k frustraci, nízký práh pro spouštění agrese včetně násilných činů; subjekt má tendenci klamat druhé nebo nabízet přijatelné vysvětlení pro chování, které ho přivádí do konfliktu se společností.“

Když se nad touto definicí zamyslíme v souvislosti s integritou osobnosti, budeme zcela jistě očekávat, že jedinci s disociální poruchou či disociálními rysy osobnosti budou silně desintegrovanými osobnostmi. Domnívám se, že právě tyto jedinci, kteří prokazatelně nejsou schopni zakoušet vinu a na svoje jednání nahlížet kriticky a s určitým odstupem, mohou dopomoci k lepšímu uchopení konceptu integrity, protože dle uvedených výkladů by měli být pravým opakem jedinců s dobrou integritou.

4. Empirická část

Jak už jsem citovala výše, integrita je otevřeným konceptem s nejasnými hranicemi a prostřednictvím této práce se snažím uchopit alespoň některou z nich. Tento kvantitativní výzkum tedy vychází z teoretických představ o integritě jakožto poctivosti, ctnosti či obecně předpokladu k etickému jednání a zaměřuje se na využití konceptu integrity v praxi skrze novou metodu k jeho měření. Tyto teoretické představy se tedy snažíme empiricky ověřit měřením integrity u subpopulace, která prokazatelně nejednala v souladu s etickými principy. Tím chceme jednak podpořit toto pojetí integrity, ale také podnítit k využívání této metody k jejímu měření.

V tomto kvantitativním výzkumu byla pro měření integrity a s ní spojených konceptů použita komplexní baterie testů, která byla vyvinuta v Národním ústavu duševního zdraví (NUDZ) pod vedením Marka Preisse, Terezy Mejzlíkové a dalších. Tato práce byla součástí projektu podpořeného Grantovou agenturou České republiky, reg. č. 16-06264S s názvem 16-06264S Integrita, morální vyvážení se a další příbuzné konstrukty. Nasbíraná data, která jsou součástí této studie, mohou být použita v časopisecké nebo knižní publikaci s dedikací grantovému projektu.

4.1. Cíl výzkumu

Obecně je cílem mé práce snaha o přiblížení se pochopení komplikovaného a nejednoznačného pojmu integrity. Toho se snažím dosáhnout měřením integrity u skupiny populace, u které by se dalo očekávat, že bude dosahovat podprůměrných výsledků. Na základě uvedených teoretických východisek integrity lze totiž očekávat, že člověk, který se dopustí jakéhokoliv trestného činu, bude mít nízkou, narušenou či problémovou integritu. Hlavním cílem mé práce je tato očekávání experimentálně ověřit a podpořit tak možnost používání testů integrity, jakožto prostředku k predikci nepoctivého jednání.

4.2. Hypotézy

Z objasnění cílů této práce vyplývá těchto několik výzkumných otázek a z nich odvozené hypotézy:

I. Vykazuje výzkumná skupina oproti kontrolní skupině nižší míru integrity osobnosti?

H1: Výzkumná skupina dosahuje v testech integrity nižšího celkového skóru než kontrolní skupina.

II. Vykazuje výzkumná skupina oproti kontrolní skupině větší míru osobnostních charakteristik, které jsou obecně spojovány s nižší mírou integrity?

H2: V dimenzi Svědomitost a Přívětivost osobnostního testu BFI-44 dosahuje kontrolní skupina lepšího výsledku než výzkumná skupina.

H3: Výzkumná skupina dosahuje vyššího průměrného skóru v Dark Triad, zejména v dimenzi Machiavelismu a Psychopatie.

4.3. Metodologie

V této kapitole se pokusím, co nejpodrobněji popsat, jakým způsobem výzkum probíhal. Budu zde charakterizovat výzkumný soubor a metodologické postupy, které byly při práci použity.

4.3.1. Výzkumný soubor

Výzkumný soubor se skládá ze dvou skupin, výzkumné (VS) a kontrolní (KS). Výzkumnou skupinu tvořil soubor 59 pachatelů trestného činu. Větší část výzkumného vzorku zastupovali muži (83%) a průměrný věk skupiny byl 33,02 let ($SD=9,19$, min: 20, max: 55). Většina respondentů měla základní vzdělání (37%), dále pak středoškolské vzdělání bez maturity (20%) nebo vyučení bez maturity (20%). Vysokoškolského vzdělání (bakalářského nebo magisterského stupně) dosáhlo 5% respondentů výzkumného souboru. Naproti tomu nedokončené základní vzdělání se objevilo také u 5% výzkumného souboru.

Kontrolní skupinu tvořilo 63 jedinců běžné populace spárovaných podle pohlaví. Průměrný věk zde byl 42,59 let ($SD=14,35$, min: 21, max: 74).

Jediným inkluzivním kritériem pro výzkumnou skupinu bylo spáchání trestného činu. Většina respondentů byla v době výzkumu ve výkonu trestu odnětí svobody (90%) a menší část respondentů byla v nařízeném ochranném léčení (10%), které se ukládá pachatelům trestného činu, jejichž přičetnost byla snížena duševní poruchou. Naproti tomu jedním kritériem pro spárovanou kontrolní skupinu je to, že by měla co nejlépe prezentovat běžnou populaci, a být tedy bez psychiatrické diagnózy, bez medikace a bez uloženého trestu či ochranného léčení.

Sběr dat pro výzkumnou skupinu probíhal v Psychiatrické nemocnici Bohnice (PN Bohnice) na odděleních s nařízeným ochranným léčením a prostřednictvím vězeňských psychologů ve Věznici Plzeň (Bory) a ve Věznici Světlá nad Sázavou. Věznice Plzeň je profilována jako věznice s ostrahou, ale jsou zde rovněž zřízena oddělení pro odsouzené v typu věznice s dozorem a se zvýšenou ostrahou a oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování (Vězeňská služba České republiky, 2017). Věznice Světlá nad Sázavou je zařazena do kategorie věznic s ostrahou (Vězeňská služba České republiky, 2016).

Sběr dat pro kontrolní skupinu probíhal v rámci validizační studie použité testové baterie Integrita v pracovním prostředí (Tereza Mejzlíková, Marek Preiss, Jana Maliňáková) a to za podpory již výše uvedeného grantu.

4.3.2. Metody sběru a zpracování dat

Sběr dat probíhal prostřednictvím psychologické testové baterie - Integrita v pracovním prostředí (Mejzlíková, Preiss, Maliňaková) pro měření integrity, administrované metodou tužka-papír, která byla vyvinuta v Národním ústavu duševního zdraví (NUDZ). Tato baterie sestává z několika dílčích metod. Kombinace těchto jednotlivých metod se zdá býti vhodnější pro poskytnutí komplexnějšího obrazu o jedincově integritě než pouze samotné testy integrity. Souvislost a provázanost integrity a konceptů, které jsou měřeny v rámci dílčích testů, jsem již uvedla v teoretické části. Dále se tedy zaměřím na podrobnější popis konkrétních subtestů.

Jak jsem již uváděla, sběr dat u výzkumného souboru probíhal v několika zařízeních a to po dobu téměř celého jednoho roku (2015-16). Z důvodů, jež vyplývají ze specifik jednotlivých zařízení, neprobíhal sběr u všech respondentů stejným způsobem. Některé administrace probíhaly skupinově, některé s jednotlivými respondenty a bohužel ne ve všech případech pod dohledem administrátora. Vyšetření integrity u respondentů v PN Bohnice jsem zpravidla prováděla jednotlivě a současně pod nepřímým dohledem personálu. Sběr dat pro kontrolní skupinu probíhal v rámci validizační studie použité testové baterie již v předešlých letech.

U sesbíraných dat byla následně provedena statistická analýza za pomoci programu SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*).

4.3.2.1. Popis testové baterie

Psychologická baterie testů – Integrita v pracovním prostředí (Tereza Mejzlíková, Marek Preiss, Jana Maliňaková) obsahuje 154 položek a je složena ze čtyř dotazníkových částí. Obsahuje v sobě dva osobnostní dotazníky, které zahrnují skryté položky testu, jsou jimi BFI-44 a Dark Triad. Dále zahrnuje škálu sebeklamání a vytváření dobrého dojmu, BIDR-CZ. Taktéž obsahuje neutrální testové položky pro zjišťování konsistence odpovědí.

Část zaměřená na integritu zahrnuje tzv. zjevné položky týkající se integrity v pracovním prostředí i běžném životě. Tato baterie tedy sestává ze zjevných i skrytých metod pro měření integrity, což by mělo zaručit její vyšší validitu oproti klasickým testům integrity.

4.3.2.2. Integrita

Část zaměřující se na samotnou integritu můžeme podle typu otázek rozdělit na 3 oblasti. Integritu v běžném životě - osobní integritu, integritu v pracovním prostředí - pracovní integritu a morální integritu. Tuto část testu sytí celkem 34 otázek, na které respondenti odpovídají pomocí 5bodové škály, kde 1 = zcela nesouhlasím, 2 = částečně nesouhlasím, 3 = něco mezi, 4 = částečně souhlasím, 5 = zcela souhlasím. Tyto položky zahrnují dimenze krádeže, využití času v rámci pracovní doby, neetické chování a podvádění za účelem zisku. Ty jsou potom rozděleny ještě do dvou kategorií - postoj a skutečné chování. Vyšší hodnoty celkového skóru ukazují na vyšší stupeň integrity a naopak nižší hodnoty poukazují na větší riziko kontraproduktivního, nepoctivého jednání (Mejzlíková et al., 2017).

Část osobní integrity zahrnuje otázky na poctivost ve vztahu ke společnosti, zásadovost či můžeme říci obecnou čestnost. Zaměřuje se tedy na porušování společenských norem nebo klamání za účelem osobního obohacení. Cílem otázek z této oblasti je snaha zachytit nemorální chování v situacích, které se zdají jako nepodstatné. Příkladem otázky z této oblasti může být: „*Vždycky jezdím podle předpisů.*” nebo „*Lidé by měli vracet pokladní peníze, pokud jim vrátí víc, než měla.*”

Pracovní integrita obsahuje položky týkající se využití času v rámci pracovní doby, svědomitosti v práci a tendence k zneužívání pracovních benefitů. Je zde zkoumána efektivita práce, využívání času pro jiné než pracovní účely a také tendence k rizikovému chování na pracovišti. Příkladem otázky z této oblasti je např.: „*Většina lidí v práci občas o něčem zalže, aby skryla svá pochybení.*”

Oblast morální integrity zahrnuje rezistenci vůči podvodům a krádežím. Interpretace této části se blíží konceptu morálního vyvážení se. Tedy hodnotí tendence ospravedlňovat nepoctivé jednání na pracovišti i mimo něj jak u sebe samých, tak i u druhých. Příkladem je otázka: „*Pokud firma dává svým zaměstnancům malý plat, měli by ji zaměstnanci okrádat.*”

4.3.2.3. BFI-44

Souvislost integrity a pětifaktorového modelu Big Five jsem již uváděla v teoretické části. Psychologická baterie, kterou jsem ve své práci použila obsahovala položky pětifaktorového osobnostního dotazníku BFI-44 (John, Srivastava, 1999, v české verzi Hřebíčková et al., 2016).

BFI-44 je zkrácenou verzí pro měření dimenzí pětifaktorového modelu osobnosti. Obsahuje položky pro měření dimenzí Neuroticismus, Extraverze, Otevřenost vůči zkušenosti, Přívětivost a Svědomitost (Hřebíčková et al., 2016). V baterii, pro měření integrity byly použity jeho položky z důvodu zahrnutí skrytých položek testování integrity. Jak už jsem uváděla, na jejich základě probíhá měření vlastností, které se vztahují k nečestnému jednání a tedy zvyšují jeho pravděpodobnost.

4.3.2.4. Dark Triad

Podle Paulhuse a Williamse (2002) existují tři typy špatného charakteru a jsou jimi machiavelismus, narcismus a psychopatie. Ty jsou sice na sobě nezávislé, ale jsou si velmi blízké (Furnham, Richards, Paulhus, 2013). Tyto tři konstrukty byly tradičně v rámci Dark Triad posuzovány zvlášť prostřednictvím tří samostatných testů, nicméně existují i zkrácené verze, které v sobě obsahují všechny tyto tři škály. Příkladem takového testu je 27-položkový dotazník The Short Dark Triad (SD3), jehož autory jsou Jones a Paulhus (Furnham, Richards, Paulhus, 2013). Jeho přeložená a upravená verze Temná triáda (Preiss, Mejzlíková) zde byla za účelem zařazení skrytých testových položek zařazena.

Jak už jsem předešle v předešlé části, jedním z argumentů pro zařazení kromě klasického pětifaktorového osobnostního testu i tohoto osobnostního testu do testové baterie je vysoká negativní korelace právě machiavelismu a integrity (*honesty*), jakožto šestého faktoru osobnosti. Pětifaktorový model lépe vyhovuje požadavkům pro měření „běžné populace“, zatímco tyto typy antisociálního charakteru se projeví spíše na škále Honesty-Humility, jakožto šestého faktoru osobnosti (Furnham, Richards, Paulhus, 2013).

4.3.2.5. BIDR-CZ

Vliv sociální desirability v testových situacích obecně byl již prokázán mnoha studiemi. Konkrétně pak ovlivnění testů integrity, zejména těch zjevných (overt), sociální desirabilitou bylo odhaleno již ve starších studiích Lobella a Simse (1993). Pro odhalení sociální žádoucnosti byl tedy do baterie zařazen český překlad (Preiss, Mačudová, 2013) testu Balanced Inventory of Desirable Responding (BIDR), jehož autorem je Paulhus. Ten obecně měří tendenci ke zkreslování odpovědí tak, aby byly sociálně žádoucnější. To zejména prostřednictvím dvou konstruktů, které jsou testem měřeny a jimiž jsou tzv. *self-deceptive positivity* a *impression management*. Tedy sebeklamná snaha prezentovat se pravdivě, ale pouze pozitivně a snaha o vytváření dobrého dojmu (Paulhus, 1998). Dotazník žádoucího stylu odpovídání tedy měří sociální žádoucnost prostřednictvím subtestu Sebeklamání a Vytváření dobrého dojmu (Preiss, Mačudová, 2013).

4.4. Výsledky

V tomto kvantitativním výzkumu provádíme srovnání dvou spárovaných souborů v jednotlivých subtestech testové baterie pro měření integrity. U souborů (N=122) byl proveden Saphiro-Wilkův test normality, který poukázal na nenormální rozložení dat ($W=0,946$, $p=0,000$). Z toho důvodu byly pro porovnání výsledků použity neparametrické testy.

Výsledky hrubých skóru v jednotlivých subtestech u skupiny pachatelů trestného činu a kontrolního souboru jsou zobrazeny v Tabulce č. 1.

Tabulka 1: Výsledky hrubých skóru v jednotlivých subtestech u VS a KS

Testy	Výzkumný soubor		Kontrolní soubor	
	M	SD	M	SD
Integrita	103	24,07	128	16,04
Osobní integrita	31	8,83	42	7,18
Pracovní integrita	47	11,89	57	8,50
Morální integrita	25	6,77	29	4,73
BFI-44	12	1,51	12	1,59
Dark Triad	74	18,17	60	13,47
BIDR CZ	142	38,44	170	23,54

H1: Výzkumná skupina dosahuje v testech integrity nižšího celkového skóru než kontrolní skupina.

Výsledky poukázaly na rozdíly celkového dosaženého skóre mezi výzkumnou a kontrolní skupinou. Tyto rozdíly jsou statisticky významné a to jak v testu integrity, tak i v jeho jednotlivých subtestech. Jediným subtestem, ve kterém nebyly prokázány signifikantní rozdíly je subtest Rezistence vůči podvodu. Tyto rozdíly jsou zobrazeny v Tabulce č. 2., která obsahuje výsledky Mann-Whitney U testu u vyšetření Integrity osobnosti. Tímto se nám tedy tato hypotéza potvrdila.

Tabulka 2: Výsledky Mann-Whitney U testu - Integrity včetně subtestů

Dotazník	Mann-Whitney U test	Z	p
Integrita	732,0	-5,773	0,000**
Osobní integrita	599,0	-6,459	0,000**
Poctivost	641,5	-6,255	0,000**
Zásadovost	839,0	-5,304	0,000**
Obecná čestnost	1098,0	-3,954	0,000**
Pracovní integrita	968,5	-4,562	0,000**
Využití času	1196,0	-3,400	0,001**
Svědomitost	1226,5	-3,253	0,001**
Zneužívání benefitů	888,5	-5,030	0,000**
Morální integrita	1165,5	-3,561	0,000**
Rezistence vůči krádeži	1179,0	-3,496	0,000**
Rezistence vůči podvodu	1390,0	-2,447	0,014

*Poznámky: ** $p < 0,01$*

H2: V dimenzi Svědomitost a Přívětivost osobnostního testu BFI-44 dosahuje kontrolní skupina lepšího výsledku než výzkumná skupina.

H3: Výzkumná skupina dosahuje vyššího průměrného skóru v Dark Triad, zejména v dimenzi Machiavelismu a Psychopatie.

Výsledky osobnostního dotazníku BFI-44 neprokázaly statisticky významné rozdíly. Pouze v subtestu Přívětivost byl rozdíl významný ($U=1282,0$, $p=0,003$). V dotazníku Dark Triad neboli Temná triáda (Jones, Paulhus, 2014; překlad Preiss, Mejzlíková) byly prokázány signifikantní rozdíly. A to jak v testu Dark Triad ($U=888,0$, $p=0,000$), tak i v jeho subtestech Machiavelismus ($U=1068,0$, $p=0,000$) a Psychopatie ($U=833,0$, $p=0,000$). Výsledky Mann-Whitney U testu u osobnostních dotazníků jsou zobrazeny v Tabulce č. 3.

Druhá hypotéza se nám tedy potvrdila pouze částečně, protože signifikantní rozdíl se projevil pouze v subtestu Přívětivosti, nikoliv Svědomitosti.

Třetí hypotéza se nám naopak plně prokázala, protože rozdíl se projevil jak na škále Machiavelismu, tak i Psychopatie.

Tabulka 3: Výsledky Mann-Whitney U testu - BFI-44 a Dark Triad

Dotazník	Mann-Whitney U test	Z	p
BFI 44	1613,5	-1,255	0,209
Extraverze	1740,0	-0,609	0,543
Přívětivost	1282,0	-2,959	0,003**
Svědomitost	1382,0	-2,448	0,014
Neuroticismus	1505,0	-1,814	0,070
Otevřenost	1829,0	-0,151	0,880

Tabulka 3: Výsledky Mann-Whitney U testu - BFI-44 a Dark Triad

Dark Triad	888,0	-4,974	0,000**
Machiavelismus	1068,0	-4,056	0,000**
Narcismus	1435,0	-2,172	0,030
Psychopatie	833,0	-5,260	0,000**

Poznámky: ** $p < 0,01$

U celkového skóru v Dotazníku žádoucího stylu odpovídání (BIDR-CZ) byly prokázány statisticky významné rozdíly mezi výzkumným souborem pachatelů trestného činu a osob kontrolního souboru ($U=996,5$, $p=0,000$). Osoby kontrolního souboru dosáhly vyšší průměrný skóre. V subtestu Sebeklamání se statisticky významné rozdíly neprokázaly ($U=1528,5$, $p=0,091$), ale v subtestu Vytváření dobrého dojmu byly rozdíly signifikantní ($U=778,5$, $p=0,000$). Tyto výsledky ukazuje Tabulka č. 4.

Tabulka 4: Výsledky Mann-Whitney U testu - BIDR-CZ

Dotazník	Mann-Whitney U test	Z	p
BIDR CZ	996,5	-4,417	0,000**
Sebeklamání	1528,5	-1,692	0,091
Vytváření dobrého dojmu	778,5	-5,534	0,000**

Poznámky: ** $p < 0,01$

Pro výpočet korelací mezi jednotlivými subtesty byla z důvodu nenormálního rozložení dat použita neparametrická metoda - Spearmanův korelační koeficient (Spearman's rho). Výsledky zobrazuje Tabulka č. 5.

Na základě těchto výpočtů byla prokázána negativní korelace mezi testem integrity a Dark Triad. Dále pak subtesty osobní, pracovní a morální integrity korelují s celkovým skórem integrity, což vypovídá o validitě metodiky.

Tabulka 5: Korelační matice

	1	2	3	4	5	6	7
1/ BFI-44	1						
2/ Integrita	0,298**	1					
3/ Osobní	0,321**	0,843**	1				
4/ Pracovní	0,172	0,872**	0,553**	1			
5/ Morální	0,270**	0,782**	0,633**	0,539**	1		
6/ Dark Triad	0,034	-0,569**	- 0,536**	-0,514**	-0,401**	1	
7/ BIDR-CZ	0,200*	0,604**	0,556**	0,471**	0,571**	-0,486**	1

*Poznámky: ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$*

Míra objektivit a reliability škál byla měřena pomocí koeficientu Cronbachovy alfy, který vypovídá o dobrých psychometrických vlastnostech škál. Hodnoty Cronbachovy alfy uvádím v Tabulce č. 6. U všech subtestů dosahují tyto hodnoty dobrého výsledku, u BFI-44 dostatečného.

Tabulka 6: Výpočet reliability

Dotazník	Chrombachova alfa
Integrita	0,854
BFI-44	0,72
Dark Triad	0,858
BIDR-CZ	0,876

4.5. Diskuze

Cílem tohoto výzkumu bylo zkoumat integritu u pachatelů trestného činu. Tedy na základě testového měření zjistit, zda skupina populace, která se dopustila trestného činu a z teoretického hlediska by měla být skupinou s nižší integritou, jí opravdu je. Důvodem proč jsme něco takového zkoumali je jednak snaha o lepší pochopení konceptu integrity a současně ověření testové metody, kterou jsme používali.

Vzhledem k tomu, že integrita je obecně považována za čestnost, poctivost či celkově ctnost, měla by být u této subpopulace jednoznačně nižší než u běžné populace. Tento předpoklad jsme ověřovali použitím testové baterie pro měření integrity, která obsahovala jak zjevné, tak skryté testové položky. Měřili jsme tedy integritu jak na základě předpokladu, že například tolerance nežádoucího chování u druhých nebo jeho projevy u jedince v minulosti jsou rizikovými faktory a zvyšují pravděpodobnost nežádoucího chování do budoucna, tak na základě psychometrického hodnocení míry vlastností vztahujících se k čestnému nebo naopak nečestnému jednání.

Na základě provedených měření jsme zjistili, že ve zjevných testech integrity pachatelé trestného činu skórují méně, tedy vykazují nižší míru integrity oproti kontrolní skupině. Signifikantní rozdíly se projevily ve všech třech subtestech testu integrity (Osobní integrita, Pracovní integrita, Morální integrita). Současně u všech těchto tří částí byla prokázána korelace s celkovým skóre integrity, což vypovídá o validitě použité metody. První hypotéza se nám tedy potvrdila a tím i předpoklad, že nižší míra integrity souvisí s neetickým jednáním. Můžeme tedy i předpokládat, že použitím tohoto testu integrity můžeme odhalit či predikovat nečestné jednání. Na základě našich výsledků tedy můžeme říci, že koncept integrity zcela jistě souvisí s morálním jednáním jako takovým a testy integrity jsou vhodným nástrojem pro jeho měření. Výsledné skóre kontrolní skupiny se ve všech třech subtestech pohybovaly pod průměrem a v subtestu Osobní a Morální integrita i pod pásmem normy. V subtestu Pracovní integrita byl jejich výsledný skóre na hranici normy (Interní materiály NUDZ). Můžeme tedy očekávat, že člověk, jemuž bychom prostřednictvím tohoto testu naměřili podprůměrnou míru integrity, vykazuje a bude i v budoucnu vykazovat tendence k nežádoucímu, kontraproduktivnímu a neetickému jednání.

Výsledky skrytých testových položek, které byly měřeny osobnostním dotazníkem BFI-44 nepoukázaly na statisticky významný rozdíl mezi výzkumným a kontrolním souborem. Jediným subtestem, ve kterém se projevil signifikantní rozdíl byl subtest Přívětivost. Náš předpoklad, že by výzkumná skupina měla tedy kromě nízké integrity vykazovat i menší svědomitost a přívětivost v osobnostním testu, se potvrdil jen částečně. V dimenzi Přívětivosti pachatelé trestného činu opravdu skórovali významně méně oproti kontrolní skupině. Ovšem v dimenzi Svědomitosti tomu tak nebylo. Překryv dimenze Svědomitosti s testy integrity, tak jak ho popisuje Ones (Ones, Viswesvaran, 2001) se nám tedy na základě našeho výzkumu nepotvrdil. Teze tohoto autora, že dimenze Svědomitosti je právě tím, co testy integrity měří, se nám neprokázala. Tento nesoulad může být z našeho pohledu způsoben několika faktory. Prvním z nich je ten, že integrita je opravdu něčím, co pětifaktorový model osobnosti přesahuje, a nemůže být tedy za žádnou z jeho dimenzí, ani jejich kombinací, zaměňována. To by podpořilo představu skupiny autorů šestifaktorového modelu osobnosti, kteří se domnívají, že si koncept integrity zaslouží samostatné vyčlenění jakožto šesté dimenze osobnosti (Ashton, Lee, Son, 2000). Ta totiž na rozdíl od tradičních pěti dimenzí zobrazuje tendence k prosociálnímu a nebo naopak antisociálnímu jednání (Furnham, Richards, Paulhus, 2013). Dalším faktorem, který mohl ovlivnit tento výsledek, je použití osobnostního dotazníku BFI-44 u takto specifické skupiny populace. Mnoho autorů se shoduje na tom, že na tomto osobnostním modelu založené psychometrické metody nejsou vhodné pro použití u osob s nějakým typem patologie. Takto specifické rysy zkrátka tento typ testu není schopen odhalit, a proto je pro tyto jedince vhodné používat jiné osobnostní testy, které se na ně přímo zaměřují. Jak jsem již jednou uváděla, pětifaktorový model lépe vyhovuje požadavkům pro měření osob běžné populace, zatímco tyto typy antisociálního charakteru se projeví spíše na škále Honesty-Humility (Furnham, Richards, Paulhus, 2013).

To ostatně potvrzují i výsledky z další části testové baterie. Tato měření potvrdila negativní korelaci mezi testem integrity a Dark Triad, zejména na škále Machiavelismu a Psychopatie. Výzkumná skupina na těchto škálách skórovala více než kontrolní skupina. To mimo jiné potvrzuje tezi, že lidé s vyšší mírou integrity vykazují méně anti-sociálních postojů a naopak. Potvrdila se tak jednak naše třetí hypotéza a současně tak můžeme

podpořit i teorii z níž jsme částečně vycházeli, jejíž autory jsou Ashton, Lee, a Son (2000). Tedy, že machiavelismus je pravým opakem integrity a použití škály machiavelismu společně s testy integrity je pro ně vhodnou oporou. Na základě těchto výsledků můžeme říci, že lidé dosahující vyššího skóru integrity vykazují méně manipulativních postojů vůči druhým a mají menší tendence k tvrdému a bezohlednému chování.

Co se týče výsledků v testu, který měří sociální žádoucnost, Balanced Inventory of Desirable Responding (BIDR), tedy Dotazník žádoucího stylu odpovídání (BIDR-CZ), mohou na první pohled působit poněkud rozporuplně. Tuto problematiku se tedy zde pokusím vysvětlit. Prostřednictvím tohoto dotazníku jsme měřili sociální žádoucnost vzhledem ke dvěma konceptům, jsou jimi sebeklamání a vytváření dobrého dojmu. U celkového skóru v tomto dotazníku byly prokázány statisticky významné rozdíly mezi výzkumným a kontrolním souborem. Ačkoliv osoby kontrolního souboru dosáhly vyššího průměrného celkového skóru, hovoří to ve prospěch souboru výzkumného. Tedy osoby kontrolní skupiny vykazují větší sociální žádoucnost a to hlavně v subtestu Vytváření dobrého dojmu, kde byl rozdíl mezi skupinami signifikantní. V subtestu Sebeklamání signifikantní nebyl.

Nicméně nejedná se o překvapivý výsledek, vzhledem k tomu, že výsledek kontrolního souboru je totožný s průměrem populace ($M=170$) (Interní materiály NUDZ). U této skupiny tedy nebyly shledány zvýšené sklony jevit se sociálně žádoucím způsobem a tendence ke lhaní nebo předstírání je poměrně nízká. Což je logické s ohledem na to, že respondenti kontrolní skupiny neměli objektivní důvod jevit zvýšenou sociální žádoucnost. Vyšetření neprobíhalo v situaci výběrového řízení, probíhalo anonymně a bez vztahu k examinátorovi. To vše mohou být faktory, které ovlivňují snahu jevit se sociálně žádoucnější (Preiss et al., 2015).

Naproti tomu výzkumná skupina je složena z jednotlivců, kteří se pohybují spíše na okraji společnosti a vzhledem k tomu, že se momentálně nacházejí v léčebném nebo nápravném zařízení, jejich motivace jevit se sociálně žádoucnější je poměrně malá. Předpokládám, že pokud se člověk dopouští protispolečenské činnosti, nemá potom důvod upravovat své názory tak, aby se jevily sociálně žádoucnější, pokud není v situaci, která by na základě těchto názorů jemu samotnému přinesla nějaký prospěch. Pokud se zde zamyslím nad sociální žádoucností ve vztahu k typologii pachatelů trestné činnosti, tak jak

je rozlišuje Čírtková (2004), docházím k závěru, že jediným typem pachatele, který by mohl teoreticky projevovat snahu o to jevit se sociálně žádoucnějším, je socializovaný případně neurotický typ pachatele.

Můžeme říci, že hlavními limity této práce jsou zcela jistě velikost vzorku, nízký počet žen ve výzkumném vzorku a použití výhradně dotazníkových metod. Odstranění těchto zmíněných limitů je nicméně v praxi poměrně problematické. Pokusím se zde objasnit důvody, proč se domnívám, že tomu tak je.

Ačkoliv byla velikost vzorku pro kvantitativní zaměření studie dostatečná, bylo by však jistě žádoucí ji ještě zvětšit. Velikost výzkumného souboru byla ovlivněna několika aspekty, s nimiž jsme se během sběru dat museli potýkat. Prvním z nich je přístup k takto specifické části populace. Ten je poněkud omezený, většinou musí probíhat skrze další osoby, je limitován velikostí zařízení, ochotou jak samotných respondentů, tak i zařízení, ve kterých se nachází. Získávání samotného přístupu k respondentům je tedy komplikované a velice časově náročné. Dalším z aspektů je potom nízká motivovanost této subpopulace obecně. To se projevilo například i v testu sociální žádoucnosti, ve kterém dosahovala velmi podprůměrných výsledků. Bylo by tedy potřeba získat buď finanční prostředky pro vytvoření adekvátních odměn, které budou pro pachatele zajímavé nebo získat v rámci zařízení podporu k vytvoření dostatečné motivace skrze různá režimová opatření. V neposlední řadě je také nutné zmínit problém nekompletnosti sesbíraných dat. Konkrétně v našem případě téměř polovina celkově sesbíraných dat nemohla být pro výzkum vůbec použita, protože obsahovala velké množství chybějících položek. Bylo by tedy vhodné zvýšit i stupeň kontroly při sběru dat, nicméně to může být jen těžko zajištěno samotným výzkumníkem. Z toho vyplývá, že pro navýšení výzkumného vzorku by bylo nutné zapojit do sběru dat samotná zařízení.

Co se týče limitu rozložení pohlaví ve výzkumném vzorku, bylo by možné ho odstranit prostřednictvím spolupráce s větším počtem ženských věznic. Nicméně podle Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky pro rok 2015 (Vězeňská služba České republiky, 2015) se celkový počet odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody pohybuje během celého roku okolo 17 500, z čehož pouze odhadem 1 200 osob jsou ženy.

Z čehož plyne, že rozložení pohlaví v našem výzkumném vzorku neodpovídá reálnému rozložení pohlaví v této subpopulaci. V našem výzkumném souboru byl počet žen oproti realitě dokonce nadhodnocen. Nicméně mohlo by přinést zajímavé výsledky uskutečnění obdobného výzkumu integrity pouze na ženské vězeňské populaci a zjistit, zda se integrita odsouzených žen a mužů nějakým způsobem liší.

Dalším limitem, který jsem už zmínila, je použití výhradně dotazníkových metod. I přesto, že je použitá testová baterie velmi komplexní metodou pro měření integrity, například oproti izolovaným testům integrity či testům morálního usuzování, je stále dotazníkovou metodou založenou na principu sebeposuzování. Ačkoliv tedy bylo prokázáno, že integrita má přímou návaznost na morální jednání a je možno prostřednictvím jejího měření nepoctivé jednání predikovat a současně s tím by test měl odhalit i snahu vytvářet sociálně žádoucí odpovědi a tím zkreslovat výsledný skóre integrity, pořád se na tento výsledek samozřejmě nemůžeme stoprocentně spolehnout. Měla by tedy v praxi být využívána pro účely posuzování jedince obezřetně a v ideálním případě ne izolovaně. Její výhodou je jistě to, že je objektivní metodou, ale neměla by plně nahrazovat např. rozhovor či dlouhodobé pozorování a jiné další využívané metody. Ty mají oproti ní nespornou řadu jiných výhod.

Některá doporučení pro budoucí studie jsem zde již nastínila a nyní se je pokusím stručně shrnout a doplnit. První z nich by zcela jistě vedlo ke snaze o navýšení výzkumného souboru, a tedy především snaze nalézt vhodný typ motivace pro tuto specifickou část populace. S tím by měla souviset i snaha o získání kompletních dat a zamezit tak zbytečným ztrátám dat. Dále bych doporučila použít i jiné „nedotazníkové“ metody, jakými by mohl být například experiment nebo pozorování. Z mého pohledu by mohlo přinést zajímavý pohled na integritu i srovnání v rámci této subpopulace mezi muži a ženami. Nicméně i zkoumání integrity pachatelů trestné činnosti kvalitativním způsobem by mohlo vést k zajímavým výsledkům. Pro budoucí studie zabývající se integritou bych obecně navrhovala využití experimentálních metod. Kupříkladu takových, které by se vztahovaly k prověřování poctivého či nepoctivého jednání ve zdánlivě bezvýznamných situacích.

Závěrem bych ještě ráda podotkla, že vzhledem k tomu, že se nám podařilo prokázat vztah integrity a neetického jednání a navázat tak na práce některých autorů, můžeme považovat koncept integrity za zase o něco málo uchopitelnější. Také z toho důvodu doufám, že tento výzkum integrity podnítí další zkoumání tohoto konceptu v českém prostředí a baterie testů, kterou jsme zde používali - Integrity v pracovním prostředí (Mejzlíková, Preiss, Maliňáková) najde své místo v běžné psychologické praxi.

5. Závěr

Hlavním cílem mé práce bylo empiricky ověřit, zda páčání trestné činnosti ovlivňuje míru integrity. Pracovali jsme s praktickým pojetím integrity, které je zacílené zejména na zkoumání integrity v pracovním prostředí. Jedním z cílů této práce byla i snaha o ověření poměrně nově vzniklé metody pro měření integrity, kterou jsme používali.

Literárně přehledová část byla věnována především vymezení hlavních pojmů této práce a také nacházení souvislostí mezi nimi. Nejřívě byla uvedena možná vymezení integrity a některá její teoretická východiska. Dále byla tato část věnována nacházení souvislostí mezi integritou a osobnostními charakteristikami. Zejména jsme se věnovali souvislosti s charakterem a pětifaktorovým modelem osobnosti. Následně jsme zkoumali teorie kriminálního myšlení a jednání a zejména teorii morálního vyvážení se. Také jsme se zabývali osobnostními typy pachatelů trestné činnosti a nejčastějšími poruchami, které páčání trestné činnosti doprovází.

Na literárně přehledovou část navazuje empirická část, která se věnuje samotnému výzkumu. Je zde popsán cíl práce a výzkumné otázky s hypotézami. Dále je popsán výzkumný a kontrolní soubor a metodologie, která obsahuje i popis použité testové baterie - Integrita v pracovním prostředí (Mejzlíková, Preiss, Maliňáková). Statistické zpracování výsledků je uvedeno dle jednotlivých subtestů baterie a také dle jednotlivých hypotéz. Na základě výsledků byl prokázán signifikantní rozdíl mezi integritou výzkumné a kontrolní skupiny, a to ve prospěch kontrolní skupiny, tak jak jsme předpokládali. Byla tedy empiricky prokázána předpokládaná souvislost mezi mírou integrity a neetickým jednáním. Nakonec se věnujeme diskuzi nad provedeným výzkumem. Diskutujeme zde výsledky jednotlivých subtestů a taktéž se zaměřujeme na limity výzkumu.

Testy integrity jsou v českém prostředí jen zřídka využívanou metodou. Zejména pro pracovní prostředí by však mohly být velkým přínosem. Ovšem našly by své využití jistě i v jiných oblastech. Doufám tedy, že tato práce pomůže k rozšíření jejich využití jak v rámci pracovní psychologie, tak i v klinické či forenzní praxi.

6. Seznam literatury

- Ashton, M. C., Lee, K., & Son, C. (2000). *Honesty as the sixth factor of personality: Correlations with Machiavellianism, primary psychopathy, and social adroitness*. European Journal of Personality, 14(4), 359-368.
- Bandura, A. (2002). *Social cognitive theory in cultural context*. Applied psychology, 51(2), 269-290.
- Beebe, J. (1992). *Integrity in depth*. College Station, Texas A&M University Press.
- Blatný, M. (2010). *Psychologie osobnosti. Hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada Publishing as.
- Cakirpaloglu, P. (2012). *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing as.
- Connelly, B. S., Lilienfeld, S. O., & Schmeelk, K. M. (2006). *Integrity tests and morality: Associations with ego development, moral reasoning, and psychopathic personality*. International Journal of Selection and Assessment, 14(1), 82-86.
- Čermák, I. (1996): *Sociálně kognitivní teorie morálky Alberta Bandury*. Brno, Psychologický ústav Akademie věd ČR.
- Čírtková, L. (2004). *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Gostick, A. R., & Telford, D. (2003). *The integrity advantage*. Gibbs Smith.
- Faridová, P. (2015). *Kriminální myšlení: Teoretická a terminologická východiska*. Československa Psychologie, 59(4), 332.
- Furnham, A., Richards, S. C., & Paulhus, D. L. (2013). *The Dark Triad of personality: A 10 year review*. Social and Personality Psychology Compass, 7(3), 199-216.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Heidbrink, H. (1997). *Psychologie morálního vývoje*. Praha: Portál.
- Hřebíčková, M., Jelínek, M., Blatný, M., Brom, C., Burešová, I., Graf, S., Mejzlíková, T., Vazsonyi, A.T., Záborská, K. (2016). *Big Five Inventory: Základní psychometrické charakteristiky české verze BFI-44 a BFI-10*. Československá psychologie, 60, 6, 567-583.

- John, O.P., Srivastava, S. (1999). *The Big-Five trait taxonomy: History, measurement and theoretical perspectives*. In L. A. Pervin, O. P. John (Eds), *Handbook of personality: Theory and Research* (Vol. 2, pp. 102-138). New York: Guilford Press.
- Jones, D. N., Paulhus, D. L. (2014). *Introducing the short Dark Triad (SD3): A brief measure of dark personality traits*. *Assessment*, 21, 1, 28-41.
- Koudelková, A. (1995). *Psychologické otázky delikvence*. Victoria publishing.
- Leming, J. (2001). *Cheating Behavior, Situational Influence, and Moral Development*. *Journal of Educational Research*.
- Lobello, S., Sims, B. (1993). *Fakability of a commercially produced pre-employment integrity test*. *Journal of Business and Psychology*, 8, 2, 265-273.
- Matoušková, I. (2013). *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada Publishing as.
- Mejzlíková, T., Preiss, M., Pitáková, J., Maliňáková, J., Harsa, P., Prajsová, J. (2017) *Psychometrická analýza a validizace prvního testu integrity v českém prostředí*. Rukopis, zasláno do Československé psychologie, v recenzním řízení.
- Mezinárodní klasifikace nemocí*, 10. revize (1992). Praha: MZVČR.
- Ones, D. S., & Viswesvaran, C. (2001). *Integrity tests and other criterion- focused occupational personality scales (COPS) used in personnel selection*. *International Journal of selection and assessment*, 9(1- 2), 31-39.
- Ones, D. S., Viswesvaran, C., & Schmidt, F. L. (2003). *Personality and absenteeism: a meta- analysis of integrity tests*. *European Journal of Personality*, 17(S1).
- Paulhus, D. L. (1998). *Paulhus Deception Scales (PDS): The balanced inventory of desirable responding-7*. North Tonawanda, NY: Multi-Health Systems.
- Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). *The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy*. *Journal of research in personality*, 36(6), 556-563.
- Pavlovský, P. (2012). *Soudní psychiatrie a psychologie*. Praha: Grada Publishing as.

- Peterson, C., Seligman, M.E.P. (2004): *Character strengths and virtues: A classification and handbook*. New York, Oxford University Press/Washington DC, American Psychological Association.
- Praško, J. (2015). *Poruchy osobnosti*. Praha: Portál.
- Preiss, M., Krámský, D., Příhodová, T. (2014): *Morální usuzování a jednání jako součást integrity osobnosti*. E-psychologie 8, 1, 11-28.
- Preiss, M., Mačudová, G. (2013): *Dotazník žádoucího stylu odpovídání (BIDR- CZ)*. Psychiatrie 17, 59–64.
- Preiss, M., Mejzlíková, T., Rudá, A., Krámský, D., Pitáková, J. (2015): *Testing the level of social desirability during job interview on white-collar profession*. Frontiers in Psychology, 6: 1886.
- Röhr, H. (2001). *Narcismus - vnitřní žalář: vznik poruchy, průběh a možnosti jejího překonání*. Praha: Portál.
- Říčan, P. (2010). *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing as.
- Tarry, H., & Emler, N. (2007). *Attitudes, values and moral reasoning as predictors of delinquency*. British Journal of Developmental Psychology, 25(2), 169-183.
- Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.
- Vězeňská služba České republiky (2012) [online]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz>
- Zimbardo, P. (2014). *Luciferův efekt: jak se z dobrých lidí stávají lidé zlí*. Praha: Academia.
- Žukov I., Fisher S., Ptáček R. (2009). *Disociální porucha osobnosti v podmínkách výkonu trestu: Analýza účinnosti prostředků korekce antisociálních forem chování v penitenciární praxi*. Čes. a slov. Psychiat., 105, 2009, No. 6-8, pp. 250–256.

7. Seznam příloh

Příloha 1 – Demografický dotazník

Příloha 2 – Testová baterie *Integrita v pracovním prostředí*

ROZHOVOR 1

JMÉNO Respondenta:

ROZHOVOR PROVEDEN DNE:/2016

DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE (VYPLŇUJE EXAMINÁTOR)

1. Věk ČÍSLO = VĚK V LETECH **musí být minimálně 18**

2. Pohlaví: muž 1 – žena 2

3. Rodinný stav:

svobodný/á	1	vdovec/vdova	4
ženatý/vdaná	2	s druhem/družkou	5
rozvedený/á	3	bez partnerského vztahu	6

4. Prožil/a jste v minulém roce (posledních 12 měsíců) nějakou výrazně nepříjemnou, **nežádoucí událost** (např. rozvod, závažná nemoc v rodině, úmrtí blízké osoby)?

ANO 1 – NE 2

5. V současné době hodnotíte svoji materiální situaci (majetek, příjem) jako:

Velmi dobrou 1 2 3 4 5 **Špatnou**

6. Prosím zakroužkujte na škále od 1 do 5, jak se dnes cítíte:

Výborně 1 2 3 4 5 **Velmi špatně**

7. Nejvyšší dosažené vzdělání:

Základní – nedokončené	1	Vyučen/á s maturitou	4	Vysokoškolské (Bc.)	7
Základní – dokončené	2	Středoškolské	5	Vysokoškolské (Mgr., Ing.)	8
Vyučen/á bez maturity	3	Vyšší odborné (Dis.)	6	Vysokoškolské (postgraduální/doktorské)	9

8. Jaká je v současné době Vaše pracovní pozice? (Uvažujte i neplacené formy pracovních aktivit. Možné označit více odpovědí)

Zaměstnanec na otevřeném trhu práce	1	Nezaměstnaný – registrovaný/á na ÚP	8
OSVČ	2	Nezaměstnaný – neregistrovaný/á na ÚP	9
Chráněné pracovní místo	3	V invalidním důchodu	10
Sociální firma	4	Ve starobním důchodu	11
Tréninkové místo	5	Žena/Muž v domácnosti	12
Příležitostná brigáda	6	Student/ka	13
Dlouhodobá brigáda	7	Dobrovolník/Dobrovolnice	14
Jiné (uved'te): _____	15		

9. Uved'te počet odpracovaných let (převedeno na plný pracovní úvazek):.....

ROZHOVOR 2

Rád bych Vám položil/a několik otázek, které se týkají podmínek, ve kterých žijete.

1. Studujete? ANO – NE
Pokud ano, upřesněte: SOU, SŠ, VOŠ, VŠ
Forma studia: denní – kombinované
2. Řekl/a byste o sobě, že jste schopen/schopna se sám poměrně dobře uživit?
ANO – SPÍŠE ANO – SPÍŠE NE – NE
3. Řekl/a byste o sobě, že dobře zvládáte svoje finanční záležitosti? ANO – SPÍŠE
ANO – SPÍŠE NE – NE
4. Jste pojištěný/ná proti invaliditě? ANO – NE

5. Jste pojištěný/ná proti ztrátě zaměstnání? ANO – NE
6. Podporuje Vás někdo finančně? (*Např. rodiče, partner ...*) ANO – NE
Pokud ano, do jaké míry?
Jste závislý/á na něčem příjmu? ANO – NE
7. Pokud byste se ocitl/a bez příjmu, stačily by Vám Vaše finanční zásoby aspoň na 4 měsíce? ANO – NE
8. Máte nějaké dluhy? ANO – NE (*např. na zdravotním pojištění, hypotéku, leasing, prodej na splátky atp.*)
9. Máte v současnosti nějakou exekuci? ANO – NE
Pokud ano, jak je to dlouho a na jakou částku? Zaplatil jste ji?
10. Měl/a jste v minulosti nějakou exekuci? ANO – NE
Pokud ano, jak je to dlouho a na jakou částku? Zaplatil/a jste ji?

Invalidní důchod

11. Pobíráte v současnosti invalidní důchod? ANO – NE
Pokud ano ... jaký stupeň invalidního důchodu máte? 1 2 3
(zakroužkujte)
 - a. Pokud pobíráte invalidní důchod, jak dlouho jej pobíráte? (roky, měsíce)
.....
 - b. Pokud ano, kdy máte naplánovaný další přezkum týkající se Vašeho invalidního důchodu? (měsíc, rok)
12. *Pokud nemáte důchod ... uvažujete požádat o invalidní důchod?*
ANO – SPÍŠE ANO – SPÍŠE NE – NE

Další aspekty:

13. Jste zaměstnaný/á? ANO – NE
Pokud ano
 - a. *Jaká je výše Vašeho úvazku (plný, částečný, občasné brigády...)?*
 - b. *Máte uzavřenou písemnou pracovní smlouvu a odvádí za vás zaměstnavatel zdravotní a sociální pojištění?* ANO – NE

14. Jste nyní veden/a na Úřadu práce? ANO – NE

Pokud ano, je vám vyplácena podpora v nezaměstnanosti?

15. Byl/a jste někdy v minulosti veden/a na Úřadu práce? ANO – NE

Pokud ano, jak dlouho?

16. Pobíráte dávku státní sociální podpory? ANO – NE

Pokud ano, jakou? (např. příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek, přídavek na dítě...)

17. Pobíráte dávku v hmotné nouzi? ANO – NE

Pokud ano, jakou? (např. příspěvek na živobytí nebo doplatek na bydlení)

18. Byl/a jste někdy jako svědek nebo poškozený u soudu? ANO – NE

Pokud ANO, prosíme popište:

19. Žádal/a jste v minulosti o nějakou finanční kompenzaci (náhradu) u soudu? ANO – NE

Pokud ANO, prosíme popište:

20. Žádáte v současnosti o nějakou finanční kompenzaci (náhradu) u soudu? ANO – NE

Pokud ANO, prosíme popište:

21. Bylo proti Vám někdy vedeno řízení ze strany policie nebo soudu? ANO – NE

Pokud ANO, prosíme popište:

Psychologická baterie testů – Integrita v pracovním prostředí

Instrukce: Následující tvrzení popisují různé způsoby chování, které se na Vás mohou i nemusí vztahovat. Proto si tvrzení pečlivě přečtete a pomocí níže uvedené stupnice uveďte, do jaké míry se na Vás vztahují. Odpovídejte pravdivě tak, jak se vnímáte, jací jste po většinu svého života a ne jací byste chtěli být. Prosíme, na každém řádku uveďte vždy pouze jedno číslo a žádný řádek nevynechejte.

0	1	2	3	4
Zcela nesouhlasím	Spíše nesouhlasím	Ani nesouhlasím ani souhlasím	Spíše souhlasím	Zcela souhlasím

Považuji se za někoho, kdo

	0	1	2	3	4
je upovídaný					
má sklon hledat chyby na druhých.					
dělá svou práci důkladně.					
je depresivní, smutný.					
je originální, přichází s novými nápady.					
je zdrženlivý.					
pomáhá ostatním a není sobecký.					
bývá trochu nedbalý.					
je uvolněný, dobře zvládá stress.					
zajímá se o mnoho různých věcí.					
je plný energie.					
vyvolává hádky s ostatními.					
je spolehlivý pracovník/žák/student					
bývá nervózní.					
je důvtipný, promýšlí věci do hloubky.					
vzbuzuje hodně nadšení.					
snadno odpouští.					
má sklon být chaotický.					

		0	1	2	3	4
	se často něčeho obává.					
	má živou představivost.					
	je obvykle tichý.					
	je důvěřivý.					
	má sklon být líný.					
	je vyrovnaný, jen tak něco ho nevyvede z míry.					
	je vynalézavý.					
	kdo se umí prosadit.					
	může být chladný a odměřený.					
	vytrvá, dokud nesplní úkol.					
	bývá náladový.					
	oceňuje umělecké, estetické zážitky.					
	je někdy plachý, nesmělý.					
	je ohleduplný a vlídný téměř ke každému.					
	dělá věci rychle a dobře.					
	zůstává klidný ve vypjatých situacích.					
	dává přednost rutinní činnosti					
	je společenský, družný.					
	je někdy na ostatní hrubý.					
	kdo plánuje a svoje plány dotáhne do konce.					
	snadno znervózní.					
	rád přemýšlí, hraje si s nápady.					
	se o umění příliš nezajímá.					
	rád spolupracuje s ostatními.					
	snadno se nechá rozptýlit					
	se vyzná v umění, hudbě nebo literatuře.					

Instrukce:

Následující uvedená tvrzení popisují postoje a chování v různých situacích. U každého z nich uveďte, do jaké míry s nimi souhlasíte nebo nesouhlasíte pomocí níže uvedené stupnice. Prosíme, odpovídejte čestně a pravdivě tak, jak se Vás dané výroky týkají, nebo jak je vnímáte, jak jim rozumíte. U každého tvrzení uveďte vždy pouze jedno číslo a žádné tvrzení nevynechejte.

1	2	3	4	5
Zcela nesouhlasím	Částečně nesouhlasím	Něco mezi	Částečně souhlasím	Zcela souhlasím

- _____ 1. Nikdy bych nepodváděl na daních.
- _____ 2. Během pracovní doby se přihlašuji na sociální sítě (např. facebook, twitter).
- _____ 3. V případě možnosti povýšení je běžné prohlašovat práci ostatních za svou vlastní.
- _____ 4. Jezdím firemním autem i za soukromými účely a benzín si nechávám proplácet a nepovažuji to za okrádání firmy.
- _____ 5. Dnes je venku hezké počasí.
- _____ 6. Nemyslím si, že je to krádež, když si někdo vezme bez dovolení peníze z firmy a pak je tam vrátí.
- _____ 7. Kdyby mi v obchodě vrátili o 10 Kč více, vrátil bych je.
- _____ 8. Ke svému pochybení v práci bych se vždy přiznal.
- _____ 9. Pokud je člověk v tíživé situaci, měl by lhát o svém zdravotním stavu, aby alespoň získal nějaký příspěvek od státu.
- _____ 10. Preferuji léto před zimou.
- _____ 11. Během výběrového řízení bych nelhal o svých dovednostech, i kdyby to znamenalo, že danou práci nedostanu.
- _____ 12. Během pracovní doby pracuji na věcech, které se dané práce netýkají.

- _____ 13. Pokud je důvod k oslavě, mělo by být povoleno přijít do práce pod vlivem alkoholu nebo drog.
- _____ 14. Když má někdo k dispozici firemní auto, mohl by s ním jezdit i soukromě a benzín si nechávat proplácet firmou.
- _____ 15. Dnes se cítím špatně.
- _____ 16. Myslím si, že by ostatní vnímali jako krádež, pokud bych si bez dovolení vzal firemní peníze, i kdybych je po výplatě zase vrátil.
- _____ 17. Lidé by měli vracet pokladní peníze, pokud jim vrátí víc, než měla.
- _____ 18. O svém zdravotním stavu jsem nikdy nelhal.
- _____ 19. Podle mne není podvod, odejít z práce dřív a nahlásit, že jsem zůstal podle řádné pracovní doby, když už všichni odešli a nikdo ode mě nic nepotřebuje.
- _____ 20. Mám radši sladké věci než slané.
- _____ 21. Nikdy bych nevzal úplatek.
- _____ 22. Nakupuji na internetu i během pracovní doby, pokud se objeví zajímavé nabídky.
- _____ 23. Myslím si, že vyřizování si soukromých telefonátů během pracovní doby není nic špatného.
- _____ 24. Pokud mám k dispozici pracovní telefon, měl bych ho používat i pro soukromé telefonáty během pracovní doby.
- _____ 25. Co se týče spánku, jsem spíše "noční sova" než "ranní ptáče".
- _____ 26. Většina lidí dokáže pochopit a omluvit ostatní, kteří jsou v tak tísnivé situaci, že ukradnou firemní zboží a snaží se ho prodat.
- _____ 27. Za žádných okolností bych neukradl firemní peníze.
- _____ 28. Uvažoval jsem o tom jak obejít systém, abych od státu získal peníze.
- _____ 29. Pro většinu lidí je běžné se během pracovní doby přihlašovat na sociální sítě (např. facebook, twitter) nebo na soukromý e-mail.
- _____ 30. Preferuji vlastní tvořivost před prací, která se stále opakuje.

- _____31. Zaměstnanci by si měli plánovat návštěvy u lékaře během pracovní doby, aby tam nemuseli v době svého volna.
- _____32. Pokud někdo krade, aby jeho rodina měla z čeho žít, neměl by být trestaný.
- _____33. Raději bych žil ve velkoměstě než někde na vesnici.
- _____34. Považuji se za čestného člověka a za žádných okolností bych nic neukradl.
- _____35. Občas v práci čas jen promrhám.
- _____36. Využívání zaměstnaneckých slev pro své známé, když to není povolené, je považováno za okrádání firmy.
- _____37. Pokud firma dává svým zaměstnancům malý plat, měli by ji zaměstnanci okrádat.
- _____38. Občas hraji během pracovní doby počítačové nebo jiné hry, abych se odreagoval.
- _____39. Dnes jsem plný energie.
- _____40. Většina lidí v práci občas o něčem zalže, aby skryla svá pochybení.

Instrukce:

Níže uvedená tvrzení popisují postoje, vnímání a chování v různých situacích. Ohodnoťte je dle toho, jak s nimi souhlasíte nebo nesouhlasíte pomocí uvedené stupnice. Příslušné číslo napište na řádek vedle každého tvrzení. Prosíme, vždy použijte pouze jedno číslo a žádný řádek nevynechejte.

1	2	3	4	5
Zcela nesouhlasím	Částečně nesouhlasím	Něco mezi	Částečně souhlasím	Zcela souhlasím

- _____ 1. Rád se seznamuji se známými osobnostmi.
- _____ 2. Důležité lidi je nutné si získat na svoji stranu, ať to stojí, co to stojí.
- _____ 3. Je pravda, že umím být na ostatní zlý.
- _____ 4. Preferuji zimu před létem.
- _____ 5. Nikdy jsem neporušil zákon.
- _____ 6. Stalo se mi, že mne lidé porovnávali se známými osobnostmi.
- _____ 7. Většina lidí je zmanipulovatelná.
- _____ 8. Vyhýbám se nebezpečným situacím.
- _____ 9. Rád zpochybňuji autority.
- _____ 10. Co se týče spánku, jsem spíše "ranní ptáče" než "noční sova".
- _____ 11. Je chytré sbírat informace o druhých, které v budoucnu můžeme proti nim použít.
- _____ 12. Většina činností ve skupině lidí je beze mě nudná.
- _____ 13. Slíbím cokoli, hlavně abych dostal to, co chci.
- _____ 14. Jsou věci, které je dobré před ostatními tajit, protože je nepotřebují vědět.
- _____ 15. Mám radši slané věci než sladké.
- _____ 16. Ostatní mne vnímají jako přirozeného vůdce.

- _____ 17. Baví mě sex s lidmi, které sotva znám.
- _____ 18. Při mstě je dobré počkat si na vhodný okamžik.
- _____ 19. Jsem průměrný člověk.
- _____ 20. Dnes jsem bez energie.
- _____ 21. Lidé, kteří si se mnou zahrávají, toho vždycky litují.
- _____ 22. Vím o sobě, že jsem jedinečný, protože to o mně ostatní říkají.
- _____ 23. Snažím se vyvarovat přímým konfliktům s ostatními, protože nikdy nevím, kdy je budu v budoucnu potřebovat.
- _____ 24. Lidé o mně často říkají, že jsem jako neřízená střela.
- _____ 25. Nesnáším být středem pozornosti.
- _____ 26. Rád chytře manipuluji s lidmi ve svůj vlastní prospěch.
- _____ 27. Cítím se trapně, když mi někdo skládá poklonu.
- _____ 28. Odplata musí být rychlá a nepříjemná.
- _____ 29. Plánuji věci pro své vlastní dobro a ne pro dobro ostatních.

Instrukce:

Níže uvedená tvrzení zahrnují postoje, charakteristiky a chování v různých situacích. Vaším úkolem je zhodnotit, jak Vás daná tvrzení popisují pomocí uvedené stupnice. Prosíme, u každého tvrzení napište pouze jedno číslo na příslušný řádek a žádné tvrzení nevynechejte. Odpovídejte pravdivě, podle toho jaký opravdu jste po většinu svého života.

1	2	3	4	5	6	7
Není to pravda			Částečně pravda		Naprostá pravda	

- _____ 1. Mám pevně dané životní cíle.
- _____ 2. Kritiku nesnáším moc dobře.
- _____ 3. Jako dítě jsem občas někde něco vzal.
- _____ 4. Občas nadávám.
- _____ 5. Vadí mi, když mě někdo nemá rád.
- _____ 6. Občas si lžu do kapsy.
- _____ 7. Věci, které nejsou moje, si neberu.
- _____ 8. Nikdy nikoho nepomlouvám.
- _____ 9. Dnes je venku ošklivé počasí.
- _____ 10. Vždycky jezdím podle předpisů.
- _____ 11. Občas dělám věci bezdůvodně.
- _____ 12. Své chyby se snažím skrývat.
- _____ 13. Byly situace, kdy jsem pomlouval přítele/přítelkyni.
- _____ 14. Většinou dokážu lidi odhadnout na první pohled.
- _____ 15. Jsem tak nerozhodný, že mi občas možnosti utíkají pod prsty.
- _____ 16. Dnes se cítím dobře.
- _____ 17. Nikdy se mi nestalo, že bych poškodil půjčenou věc a zatajil to.

- _____18. Jako dítě jsem byl trestaný neprávem.
- _____19. Emoce mají vliv na mé myšlení.
- _____20. Občas čtu erotické knihy a časopisy.
- _____21. Když mi v obchodě vrátí víc než by měli, neřeknu to a peníze si nechám.
- _____22. Občas lituji svých rozhodnutí.
- _____23. Preferuji práci, která se stále opakuje před vlastní tvořivostí.
- _____24. Křivdy lidem neodpouštím a nezapomínám na ně, naopak někdy je spíše oplácím.
- _____25. Občas někoho využiji ve svůj prospěch.
- _____26. O svých mileneckých schopnostech jsem nikdy nepochyboval.
- _____27. Jen těžko se zbavuji svých zlovyků.
- _____28. Vždycky říkám pravdu a nelhal bych za žádných okolností.
- _____29. Vím, jaké věci mi dělají dobře.
- _____30. Nemám žádné zlovyky.
- _____31. Neporušuji zákony, i když je málo pravděpodobné, že bych byl chycen.
- _____32. Občas úmyslně poslouchám cizí soukromé rozhovory.
- _____33. Chodím k volbám, protože věřím v sílu svého hlasu.
- _____34. Racionalita je mi vlastní.
- _____35. Raději bych žil někde na vesnici než ve velkoměstě.
- _____36. Odpadky házím vždycky pouze do koše a ne na ulici.
- _____37. Udělal jsem věci, o kterých bych nechtěl, aby ostatní věděli.
- _____38. Při podání daňového přiznání bych přiznal všechny příjmy.
- _____39. Rušivých myšlenek se lehce zbavuji.
- _____40. Byly situace, kdy jsem předstíral nemoc a nechal jsem si vystavit neschopenku.
- _____41. Můj úsudek mne nikdy nezklamal.

Příběh „ŠKOLNÍ TEST“

Monika je studentka střední školy, která za výborné studijní výsledky může pracovat jako asistentka vyučujících. Monika se díky své práci dostane k testu, který jeden z učitelů připravuje pro své studenty. Monika ve snaze ostatním pomoci poskytne kopii testu všem studentům, kteří ji o to požádají. Chce, aby co nejvíce lidí prošlo obtížnou zkouškou. Jeden ze studentů oznámí vedení školy, co Monika udělala. Ředitel školy se nyní rozhoduje, zda Moniku potrestá.

Zkuste se zamyslet a odpovědět na tuto otázku:

1. Má ředitel školy potrestat:
 - a. Pouze Moniku
 - b. Pouze Studenty
 - c. Všechny
 - d. Nikoho

(zakroužkujte jednu odpověď)

Prosíme, zkuste v několika větách zdůvodnit svoje rozhodnutí a popsat, jak by měl ředitel postupovat. Svoje zdůvodnění napište zde: